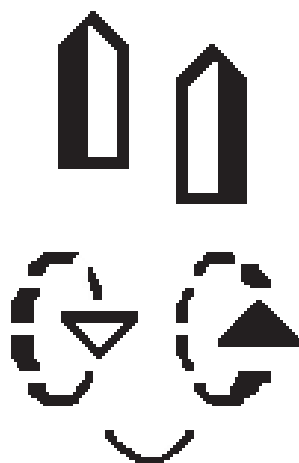

Ingvild Roald

T

E

G

N

S

K

R

I

F

T

Innføring i Tegnskrift
(Sutton's SignWriting®)

Vestlandet Kompetansesenter, Bergen

2006

Denne boken er basert på Valerie Sutton's «Lessons in SignWriting»,

som kan finnes på nettstedet

<http://www.signwriting.org>

og på tidligere utgivelser av Ingvild Roald ved Vestlandet Kompetansesenter/
Bjørkåsen Skole.

En del av illustrasjonene er her vi fått lov til å hente fra Steve Parhursts spanske lærebok. Den kan også finnes på SignWritings hjemmeside.

Materialet kan fritt lastes ned og brukes.

Det forutsettes at når stoffet brukes, blir Valerie Sutton og Ingvild Roald kreditert

Nettstedet

<http://www.tegnskrift.no>

tilhører organisasjonen «Tegnskrift i Norge»

Nettstedet er nytt og under oppbygning.

Webhotel er Enterweb.

Henvendelser:

mail@tegnskrift.no

eller

ingvild.roald@statped.no

Ingvild Roald
Vestlandet Kompetansesenter
Postboks 6039 Bergen Postterminal
5892 BERGEN

Innhold

Inn- ledning	I	Å lese og skrive språk	5
		Hvorfor skrive språk?	5
		Forskjellen mellom skrift og tale eller tegn	6
		Skriftspråk betyr mye	7
		Tegnspråk kan skrives	8
	II	Tegnskrift	9
		Hva er Tegnskrift?	9
		Hvem bruker Tegnskrift	11
		Eksempler på tekster i Tegnskrift	12
		Hvem har funnet opp Tegnskrift, og hvem bestemmer hvordan den skal være?	15
Grunn- leggende	III	Hvordan skriver vi tegn?	17
		Synspunkt	17
		Håndsymboler	20
		Når vi snur hånden	22
		Noen vanlige håndformer	26
		System for symbolene	27
		Håndalfabetet: Det norske énhåndselfabetet	31
		Det norske tohåndselfabetet	32
	IV	Når hånden er vannrett	33
		Fugleperspektiv	35
		Hånden høyt oppe eller langt nede?	39
		Vannrett hånd sidelengs: 2 måter	40
	V	Noen eksempler	41
		Flere tegn-eksempler	42
		Noen andre symboler	43
		Å tegne og å skrive	44

	VI	Bevegelser i tegnrommet	45
		Bevegelser i frontplanet	48
		Vannrette bevegelser	49
		Bevegelse framover	50
		Fram og Opp – Tilbake og Ned	51
		Repetisjon	52
	VII	Symboler for kontakt	53
		Eksempler	54
		Kombinerte symboler: bevegelse + kontakt	55
Vi går videre	VIII	Fingerbevegelser	57
		Fingrene spiller, spriker og smuldrer	57
		Fingrene spriker og samles	59
		Vanlige endringer i håndform i NTS	60
	IX	Hvilken hånd beveger seg?	61
		Når begge hender beveger seg	62
Litt mer vanskelig	X	Flere piler	63
		Rette bevegelser med vinkler	63
		Bevegelser i skråplan	64
		Bevegelser i sideplanet	65
		Buet bevegelse	66
		Sirkelbevegelser	68
		Fingrene tegner sirkler	70
		Håndleddet	71
		Bevegelser med "skru"	72
Legg merke til	XI	Et spesielt tilfelle	73
Viktig	XII	Lokalisering i tegnrommet	77

Avansert	XIII	Andre deler av kroppen	79
		Hodet sett fra flere synspunkt	79
		Ansikt og hode som artikulasjonssted	80
		Øynene	82
		Munnen	83
		Munn og kinn i NTS	84
		Munnbilder lånt fra norsk talespråk	85
		Kinn og luft	86
		Skuldrene	87
		Kroppen ellers	88
	XIV	Aksenter, dynamikk	89
	XV	Rettskrivningsregler	91
	XVI	Tegnsetting	99
	XVII	Skriveretning	101
	XVIII	Håndskrift	103
	XIX	Noe må bestemmes etterhvert	105

I

Å lese og skrive språk

Hvorfor

Vi bruker skrift til mange ting i det daglige:

skrive

Vi skriver brev, vi skriver notater, vi skriver huskelister, vi skriver beskjeder

språk?

Vi bruker skrift til å få orden på tankene våre, og for å huske.

Vi skriver for oss selv, og vi skriver for andre.

Noen skrive dikt eller skuespill eller bøker

Noen skriver artikler eller forbereder foredrag

Vi leser aviser, blader, bøker, brev,

Og mens vi leser, lager vi bilder inni oss, og vi kan drømme oss bort..

Vi leser bruksanvisninger (og noen skriver dem),

Vi får brev fra banken, fra likningskontoret, fra trygdekontoret, ...

Vi får reklame og informasjon ...

Vi er omgitt av skrift, og avhengige av skrift.

Forskjell mellom skrift og tale eller tegn

Alle språk er egentlig oppstått som muntlige språk, slik at mennesker kan kommunisere med andre mennesker som de kan se.

– De av oss som kan høre, vet at vi må forandre på språket hvis vi ikke kan se hverandre, for eksempel i telefonen. Språket blir litt mer 'stivt'.

Hvis vi skriver, må vi forandre mer. Språket blir "stivere". I noen sammenhenger kan vi skrive litt mindre "stivt" enn i andre sammenhenger.

Skriften

blir

Så skriftspråket i et kjærlighetsbrev er ikke likt skriftspråket i en bruksanvisning.

stivere

enn

Men skriftspråket i kjærlighetsbrevet er heller ikke likt språket den forelskede personen bruker når han eller hun er sammen med kjæresten sin. Da er det mange ting som blir sagt uten ord ...

levende

språk

Det er altså forskjell på skriftspråk og talespråk. Og de blir brukt til forskjellige ting.

På samme måte vil det bli forskjell mellom skrevet tegnspråk og levende tegnspråk.

Skriftspråket betyr mye

For noen hundre år siden kunne de fleste i Norge ikke lese og skrive.

De som kunne, hadde mer makt enn de som ikke kunne.

Skriften ble oppfunnet for ca. 3000 år siden.

Noen trengte den. De trengte den til å føre regnskap og drive en stat, og de trengte den til de hellige skriftene.

SKRIFT:

historie,

De som lærte å lese og skrive, fikk makt og status.

behov,

Etter hvert som flere språk fikk en skriftlig form, fikk de språkene mer status enn de språkene som ikke har skriftlig form.

status

og

Selv i dag er det mange, mange talespråk som ikke har skriftlig form. Disse språkene blir brukt av folk som er minoriteter i landene sine, og både språket og de som bruker det har lavere status enn de som bruker et språk som kan skrives.

makt

Derfor er det viktig å kunne skrive sitt eget språk:

- Det er lettere å komme igang med lesing og skriving
- Det blir også lettere å lære andre språk
- Det blir lettere å lære å uttrykke seg, når man kan skrive og rette
- Det blir lettere å sette seg inn i andres tanker, når man leser
- Både personen selv, og andre, får større respekt for språk

TEGNSPRÅK KAN SKRIVES

Nå er noen begynt å skrive tegnspråk også.

Forskere har skrevet tegnspråk siden ca. 1960. Det finnes mange ulike systemer som forskere bruker.

Tegnspråk

som

skrift-

språk

Denne læreboka handler om et system som ikke er spesielt for forskere, men som blir brukt av vanlige døve personer til å skrive brev og andre ting.

Slike døve personer finnes i USA, i Irland, i Nicaragua, i Sveits, i Belgia, i Tyskland, i England, i Danmark, i Japan, i Sør-Afrika,

Kanskje noen norske døve også begynner å skrive brev til hverandre på tegnspråk? Eller forbereder innlegget til Døveforeningens årsmøte på tegnspråk? Kanskje får vi Døves Tidsskrift skrevet på døves eget språk??

(Selv om norske døve fortsatt selvfølgelig må lære å lese og skrive og bruke norsk skriftspråk – det er jo hovedspråket i Norge)

II

Tegnskrift

Hva

TEGNSKRIFT er et system for å kunne skrive tegnspråk.

er

Tegn-

Skrift?

På samme måte som vårt alfabet (det “latinske” alfabetet) kan brukes til å skrive alle mulige talespråk, kan symbolene i TEGNSKRIFT brukes til å skrive alle mulige tegnspråk. Som du nettopp så, blir alle språk litt «kunstige» eller «stive» når vi skriver dem. Talespråkene er egentlig muntlige språk. Alfabetene som blir brukt til å skrive dem ned, er symboler for lydene i språket. Hver symbol representerer en lyd, eller flere lyder som ligner hverandre (f.eks. representerer e-en i “er” en annen lyd enn e-en i “en”). Symbolene kan også representere litt forskjellige lyder i forskjellige språk. For eksempel uttales ordet LIKE forskjellig på norsk og på engelsk, selv om det skrives likt og betyr det samme. Noen språk trenger noen ekstra symboler (norsk trenger ø, æ og å i tillegg til de som er vanlige i andre språk), mens det kanskje er andre symboler som ikke trengs i det språket (norsk har egentlig ikke behov for c, q, w, x eller z).

Symbolene i TEGNSKRIFT er symboler for elementene i tegnspråk: håndformer, bevegelser, øyenbryn,

På samme måte som for talespråkene vil hvert symbol representere ett element (eller flere som ligner hverandre). TEGNSKRIFT kan brukes til å skrive alle tegnspråk. Noen tegnspråk kan trenge noen ekstra symboler av en type, men kanskje ikke like mange symboler av en annen type. TEGNSKRIFT har derfor flere symboler enn vi trenger for å skrive norsk tegnspråk. Det vil du se når vi går igjennom systemet.

For flere tusen år siden, da folk begynte å skrive ned talespråk, var det en sammenheng mellom skriftsymbolet og lyden det representerte. Symbolet A var hodet til oxen Apis, en viktig egyptisk gud. Slik var det for alle symbolene. Men folk tenker ikke på det nå, når de leser. Vi oppfatter og skriver symbolet på en mykere og mer tilpasset måte.

Symboler, ikke tegninger

For tegnspråk blir det en forskjell: vi er nettopp begynt å skrive disse symbolene, slik at vi klart husker sammenhengen. Dessuten, og det er det viktigste: tegnspråk er et språk for øynene, og symbolene er også laget for øynene. Dermed blir det lett å se at mange av symbolene ligner det de skal representere. Men det er viktig å huske at det er snakk om symboler, ikke tegninger som skal være lik det de forestiller. I ordlisten og eksemplene skriver vi en grunnform av tegnet. Det betyr at du kanskje vi snu på tegnet, la det peke en annen vei, eller gjøre andre forandringer når du bruker tegnet. Det betyr også at den skriftlige formen kanskje virker litt stiv, mer tungvint enn vi gjør tegnet i virkeligheten. Vi må altså huske at vi leser det skrevne tegnet på en mykere og mer tilpasset måte. På samme måte leser vi en skrevet tekst fra et muntlig språk mer avslappet og sammenhengende enn det som den skriftlige teksten kan gi inntrykk av. Dette gjelder selv om vi skriver en sammenhengende tekst.

Det er også viktig å huske på at selv om vi skriver ned et tegn for et begrep, betyr det IKKE at vi har sagt at dette tegnet er «riktigere» for det begrepet enn et annet tegn som du kanskje bruker. Vi har bare skrevet ned et tegn som noen bruker.

(men vi kan også ha misforstått og skrevet noe som ingen døve bruker).

Hvem bruker Tegnskrift?

**Kart
som
viser
noen**

land

Tegnskrift brukes i mange land. I noen land er det bare forskere som bruker det, men i mange land brukes Tegnskrift i skoler og blant døve.

der

Her er en liste over land der Tegnskrift blir brukt:

Tegnskrift

brukes

Australia	Hellas	Norge
Belgia (2 tegnspr.)	India	Ny Zeeland
Bolivia	Irland	Pakistan
Brasil	Italia	Peru
Canada	Japan	Polen
Colombia	Jordan	Saudi-Arabia
Danmark	Malaysia	Spania (2 tegnspr.)
England	Malta	Sveits (2 tegnspr.)
Etiopia	Mexico	Sverige
Finland	Nederland	Sør-Afrika (flere tegnspr)
Filipinene	Nepal	Taiwan
Frankrike	Nicaragua	Tsjekkia
Ghana	Nord-Irland	Tyskland
		USA (mange stater)

Eksempler på tekster i Tegnskrift

Brev fra

Julio

etter

11. sept-

ember -

angrepet

Brev til

Julio fra

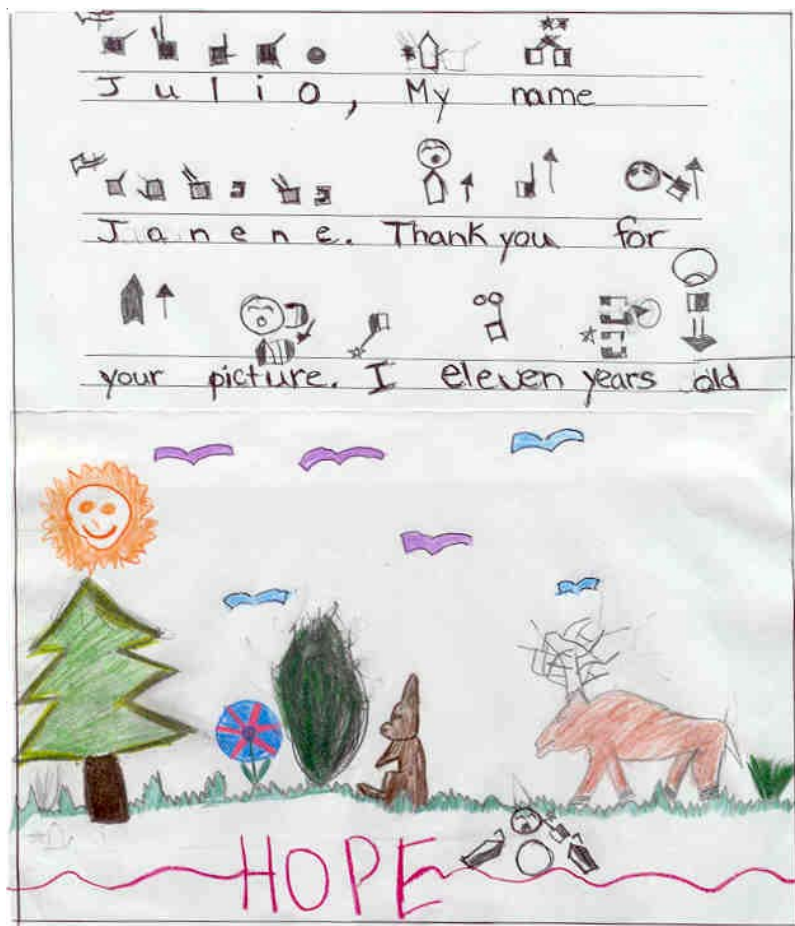
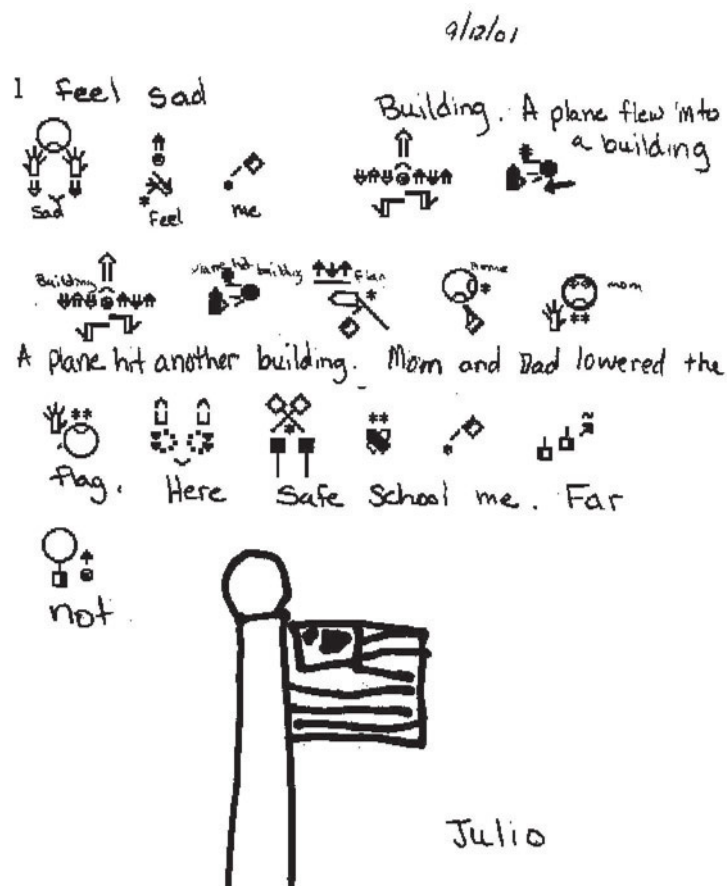
Janene

i USA.

Hun har også

oversatt til

engelsk

En tekst på norsk tegnspråk

Teksten er fra CD-ROM-en "Hjemme hos oss":
Anne er stått opp, og ser seg i speilet,
og oppdager oss:

God morgen!

(strekker seg og gjesper)

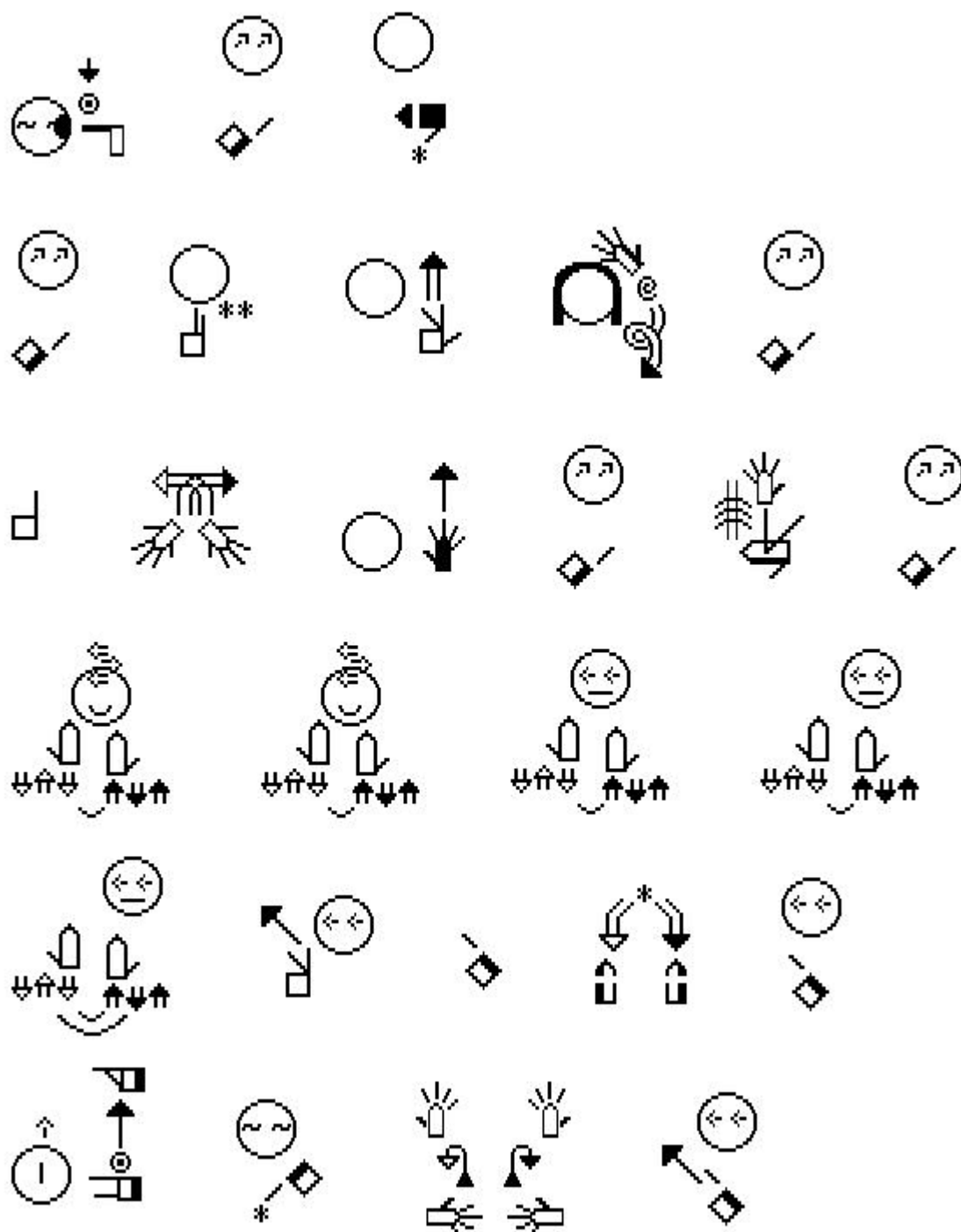
Jeg er så trøtt!

Å stå opp tidlig er verst
mandag morgen.

Norsk tegnspråk: begynnelsen på eventyret om Gullhår og de tre bjørnene

Hvem har funnet opp Tegnskrift, og hvem bestemmer hvordan den skal være??

På 1970-tallet var en dame fra USA ved baletten ved Det Kongelige Teater i København. Hun het Valerie Sutton.

Hun fant opp en måte å skrive bevegelsene til balettdanserne, slik at de kunne diskutere hvordan de skulle gjøre det.

En avis syntes dette var en god historie, og skrev om det.

foto fra 70-årene

Lars von der Lieth, som var ansatt på universitet i København for å forske på dansk tegnspråk, leste om dette i avisen. Han tok kontakt med Valerie, og spurte om hun kunne bruke systemet til å skrive tegnspråk også.

Så satt Valerie i mange måneder og så på filmer med dansk tegnspråk, og skrev ned det hun så.

Slik ble Tegnskriften “funnet opp”, eller “født”.

Etter noen år reiste Valerie tilbake til USA. Hun arbeidet en stund sammen med folk fra den tekniske høyskolen for døve - The National Technical Institute for the Deaf (NTID) i Rochester i staten New York. De har utgitt mange bind med ordbøker for fagtegn, og har brukt en kombinasjon av tegninger og symboler fra Tegnskrift.

Så flyttet Valerie til California, og tok kontakt med døve der. Noen av dem arbeidet sammen med kjente tegnspråksforskere som Ursula Bellugi. De dannet en gruppe, som heter DAC; “The Deaf Action Committee for SignWriting”, (Døves Aksjonsgruppe for Tegnskrift). Denne gruppen er fortsatt i gang, og diskuterer hvordan Tegnskriften bør være.

Men nå er det også mange andre som er med, gjennom en diskusjonsliste på Internett. Der dukker det opp mange spørsmål som ofte krever nye svar. Dessuten møtes folk som bruker Tegnskrift, og diskuterer. Slik utvikler Tegnskriften seg, den er ikke et ferdig system. Selv om grunnlaget er ferdig lagt, kan vi også være med og påvirke hvordan det blir i fremtiden.

Fordi Tegnskrift er så nytt, skriver vi antagelig både større symboler og flere symboler enn det som vil bli brukt om hundre år. Det er helt naturlig.

For å få vite mer, og kanskje melde deg på diskusjonslisten, kan du gå til

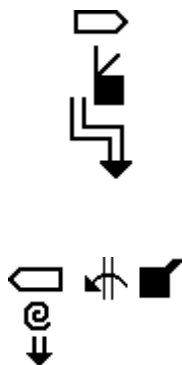
<http://www.signwriting.org>

Der finner du også lenker til andre web-steder med Tegnskrift.

Det norske nettstedet for Tegnskrift,

<http://www.tegnskrift.no>

er nettopp startet, men vi vil prøve å legge ut nye ting, og du kan komme med innspill.

Valerie
og
Ingvild
2003

III

Hvordan skriver vi tegn?

Syns- punkt

Hva vi ser og oppfatter avhenger av **synspunktet** vårt.

Vanligvis blir video, bilder og figurer av tegn laget fra **tilskuerens** synspunkt. Vi ser hvordan **en annen person** utfører tegnet.

Da tegnskriften var ny, skrev de tegnskrift også fra tilskuerens synspunkt. Da ble det som å lese brev fra en annen. Men hvis du skulle skrive selv? Da måtte du tenke på hvordan en tilskuer ville oppfatte deg. Det ble veldig tungvint.

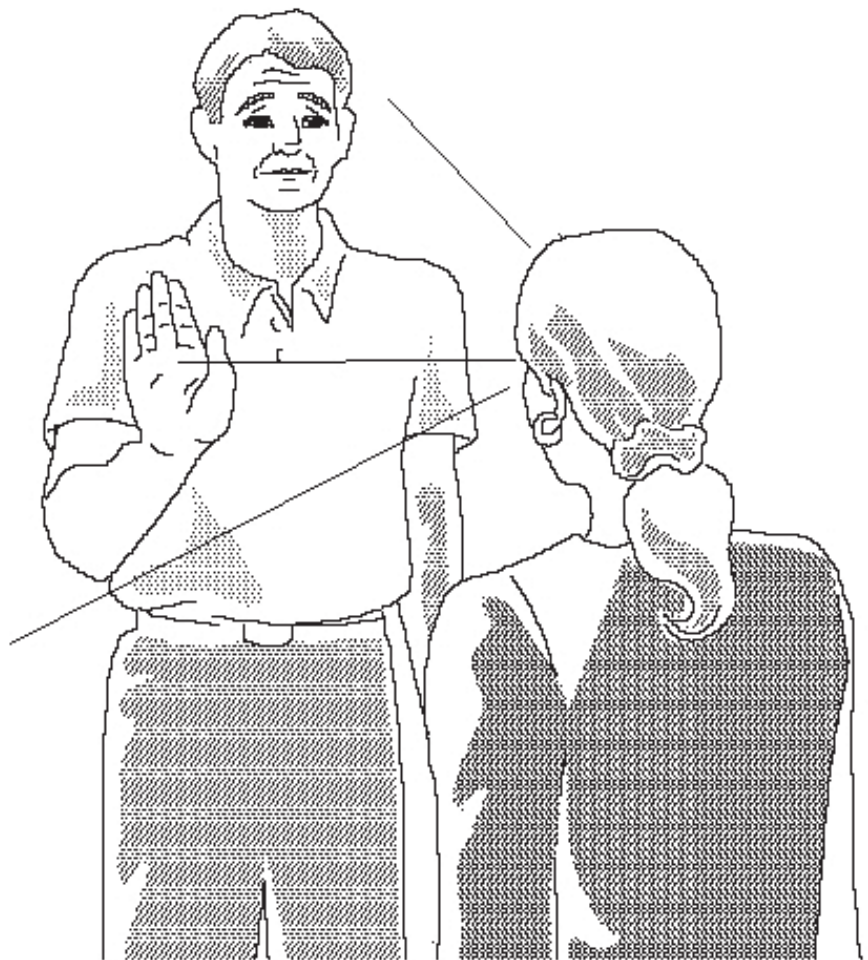
De oppdaget også at det er mye lettere å lese hvis du leser slik som du selv bruker tegnspråk. Når en person lærer å lese for første gang, eller lærer å lese et nytt språk, er det vanlig å uttale ordene mens man leser. På samme måte kan vi lese tegnskrift med hender og ansikt osv. Når vi begynner å lære å lese tegnskrift, er det vanlig å 'lese høyt', å utføre tegnene mens man leser.

Derfor skriver nå tegnskrift med **tegnbrukerens** synspunkt. Du skriver det du selv gjør, slik du selv oppfatter det, og kan gjøre nøyaktig det du leser. Du slipper å bytte om høyre/venstre eller foran/bak. Til høyre på papiret er på din høyre side, osv.

(Fordi papiret ikke har både opp/ned og foran/bak, får vi noen problemer. Det kommer vi tilbake til på side 33 og side 51.)

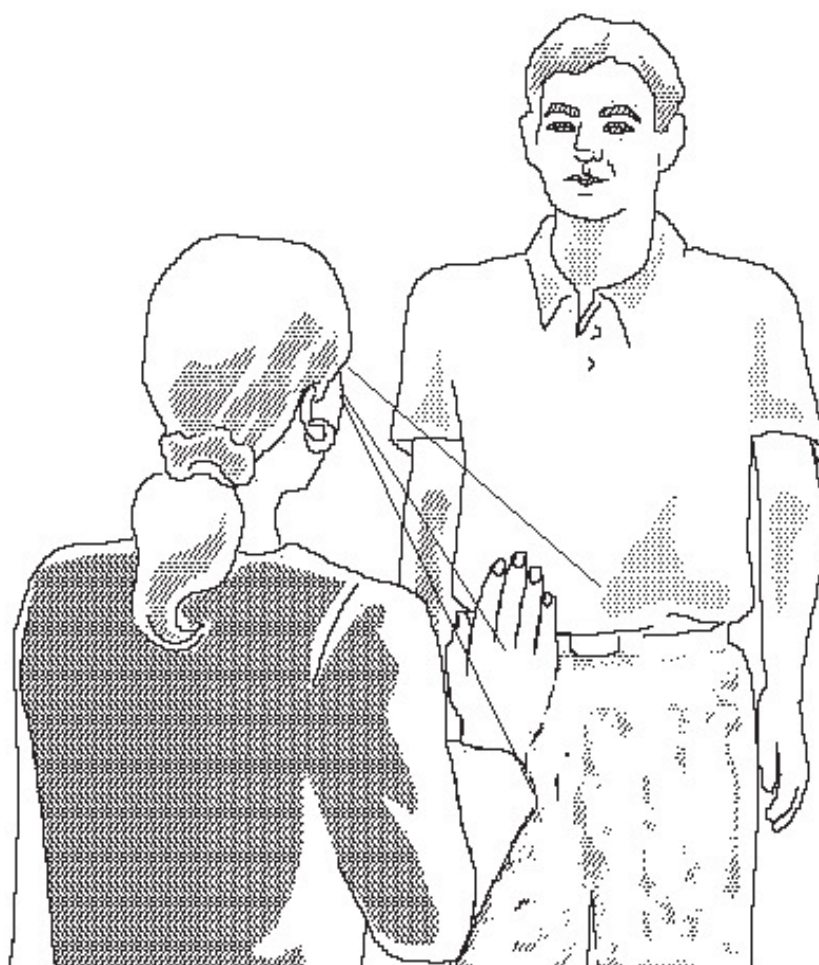
Vi skriver nesten aldri tegnskrift fra mottakerens synspunkt nå lenger. Men det kan være nyttig hvis vi skal skrive av fra en video, eller til vitenskapelig bruk. Kanskje kan det også være aktuelt hvis vi skal sitere en annen person?

***Mottakers
synspunkt***

Vi ser på en annen person som bruker tegn til oss

***Eget
synspunkt***

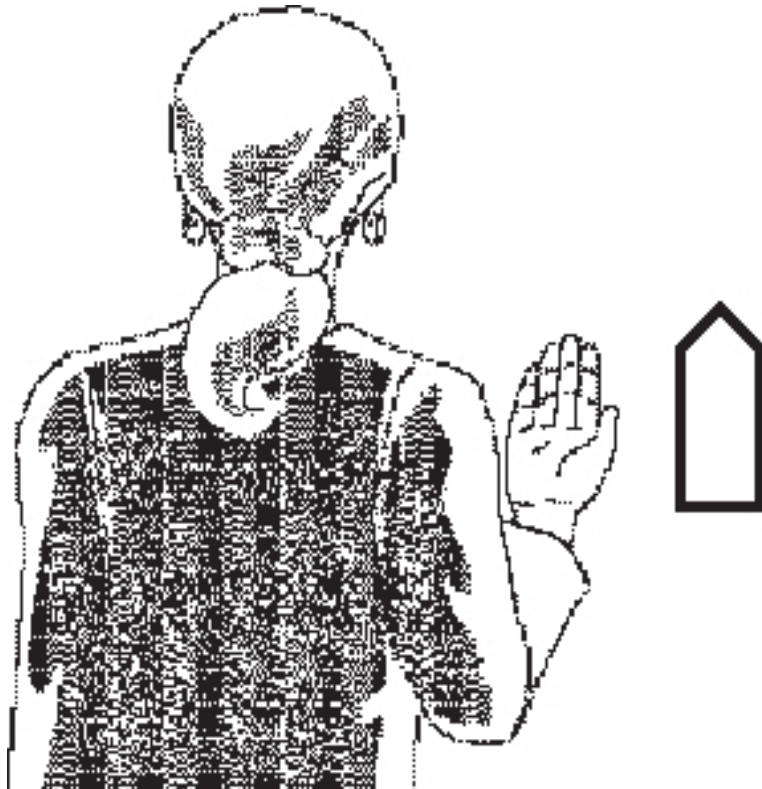
Vi bruker tegn selv, og oppfatter oss selv.

Håndsymboler:

Flat hånd:

Høyre

hånd

Jeg ser på min egen høyre hånd

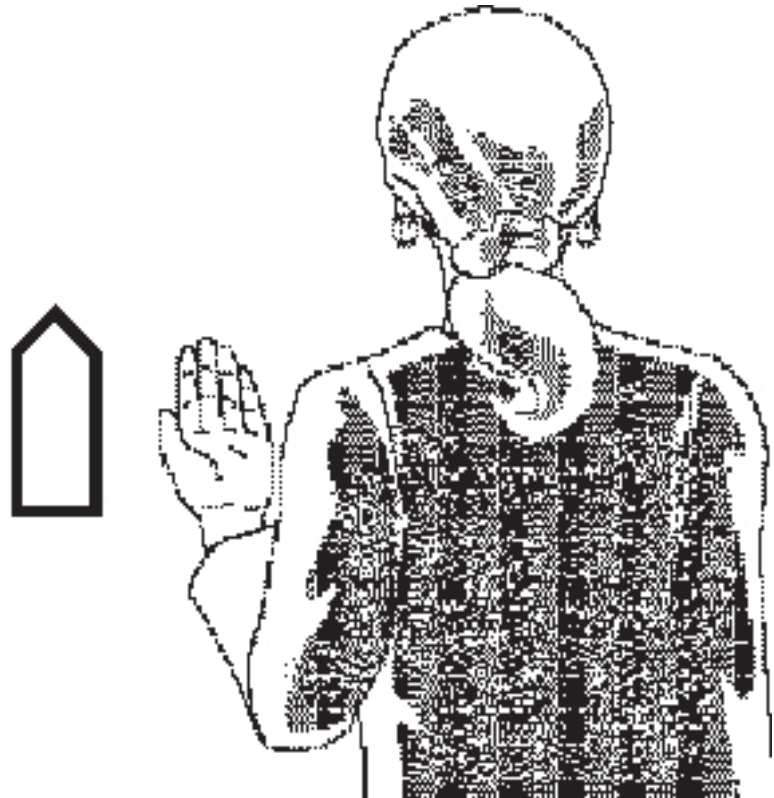
Håndformen er vanlig flat hånd.

Fingrenene peker opp.

Håndflaten er mot meg.

Håndflaten er lys.

***Flat hånd:
Venstre
hånd***

Jeg ser på min egen venstre hånd

Håndformen er vanlig flat hånd.

Fingrenene peker opp.

Håndflaten er mot meg.

Håndflaten er lys.

Når vi snur hånden: symbolet endrer seg.

***Fra
siden,
høyre
hånd***

Nå ser jeg min høyre hånd fra siden.

Fingrene peker opp,

håndflaten mot venstre (vises som lys farge),

håndbaken mot høyre (vises som mørk farge).

***Fra
siden,
venstre
hånd***

Nå ser jeg min venstre hånd fra siden.

Vi er klare til å skrive det første tegnet (vi skiver bare hendenes del av tegnet foreløpig):

FROM

Begge hender samlet med håndflatene mot hverandre og fingrene opp.

(* betyr kontakt)

Håndflaten

ut

Jeg ser håndbaken på min egen høyre hånd.

Håndbaken er mørk.

Når jeg ser håndbaken, er håndflaten ut.

Håndformen er flat, fingrene peker opp

Flat hånd, høyre, fingrene opp

Håndflaten

inn

Håndflaten

mot venstre

Håndflaten

fram

**Skriftsymbolet endrer seg på SAMME måte
for ALLE håndformer:**

Lys håndflate, mørk håndbak: lett å huske

Noen vanlige håndformer

Flat-hånd

5-hånd

Pekehånd

Knyttet hånd

System for symbolene

Her går vi ut fra knyttet hånd, og legger til fingre:

knyttet hånd

A-hånd

haikehånd

V-hånd

skrive-hånd

Symboler for håndformer som er basert på knyttet hånd, viser hånden som et kvadrat.

Fingrene stikker ut fra kvadratet.

Her går vi ut fra flat hånd, og legger til fingre.

Den flate hånden blir skrevet som et rektangel når flere fingre legges til.

***Flat hånd
med tommel***

Jesus-hånd

***Vinkel-
hånd***

***Vinkelhånd
med tommel
frem***

***Lukket
vinkelhånd***

Symboler for håndformer som har utgangspunkt i flat hånd, har “smal” hånd. Fingrene spriker ut (eller er samlet).
(Det finnes mange flere håndformer i denne gruppen)

Her går vi ut fra rør-hånden, og legger til fingre.

Det skjer på samme måte som når vi går ut fra knyttet hånd, men nå bruker vi sirkel i stedet for kvadrat. I NTS er mange håndformer en mellomting mellom fast knyttet og løs rør-hånd. Da velger vi å skrive med kvadrat.

Rør-hånd

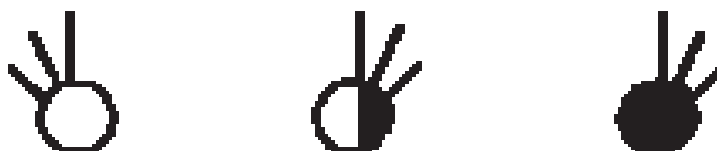

D-hånd

Fin-hånd

(Tommel og pekefinger i ring, de andre rett ut)

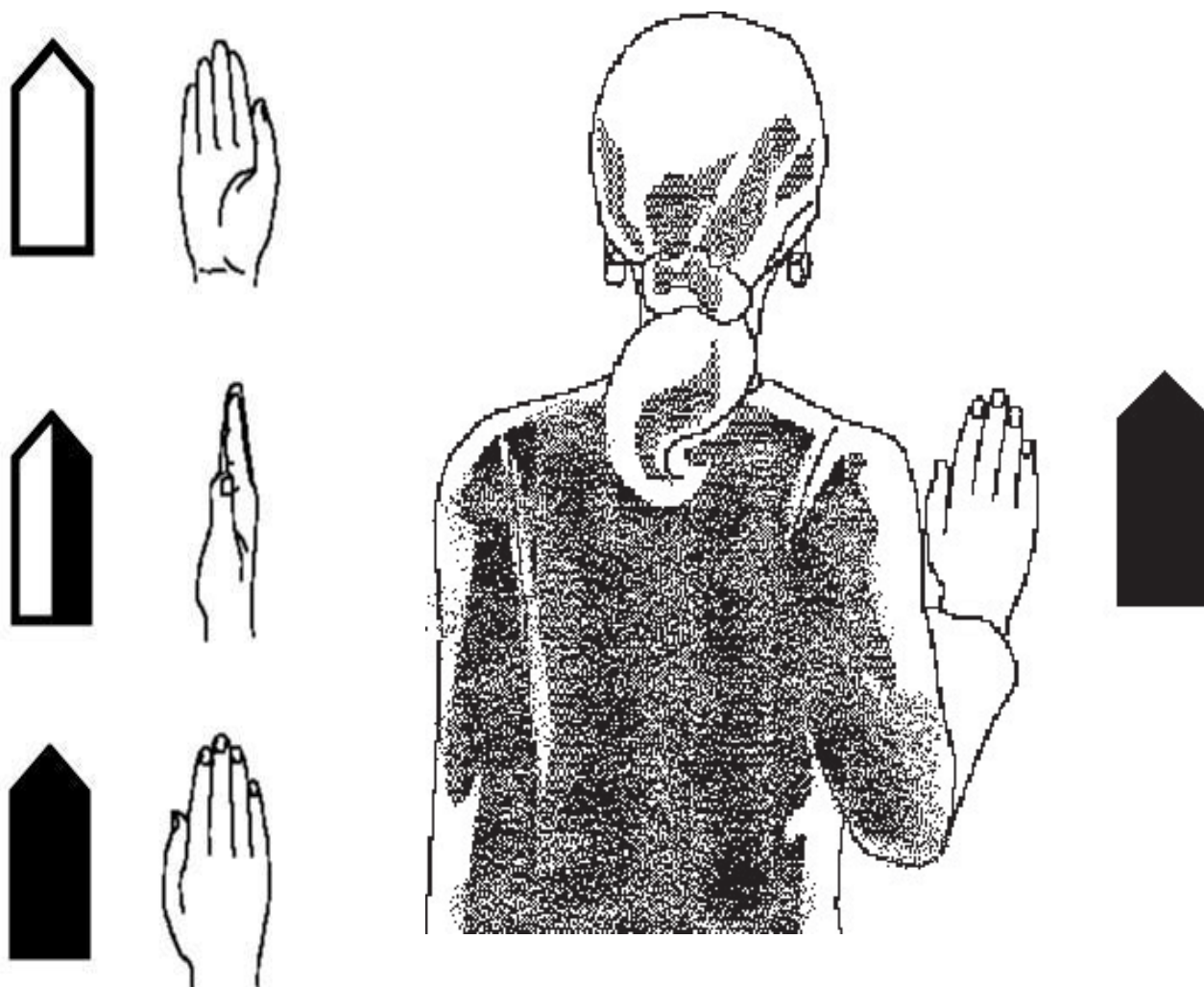
O-hånd

(Tommel og pekefinger i ring, de andre bøyd ut)

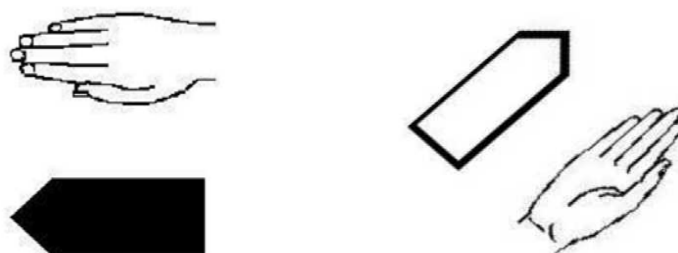

Symboler for håndformer der fingrene lager en ring, har rund hånd. Fingrene spriker ut (eller er samlet)

Skriftsymbolet endrer seg på SAMME måte for alle håndformer
Lys håndflate, mørk håndbak: lett å huske

I alle de tilfellene vi har sett på til nå, har håndflaten vært loddrett og parallell med veggen foran. Selv om vi vrir hånden, kan vi bruke samme symboler, så lenge hånden er parallell med frontveggen:

Håndalfabetet: det norske enhåndsalphabetet

A 	G 	M 	S 	Y
B 	H 	N 	T 	Z
C 	I 	O 	U 	Æ
D 	J 	P 	V 	Ø
E 	K 	Q 	W 	Å
F 	L 	R 	X 	

Dette er det norske enhåndsalphabetet. C, W og X har to varianter.

Noen norske døve bruker det internasjonale enhåndsalphabetet, eller en mellomting

Noen norske døve bruker det norske tohåndsalphabetet. Det finner du på neste side.

Det norske tohåndsalphabetet

A	F	L	R	X
B	G	M	S	Y
C	H	N	T	Z
D	I	O	U	Æ
E	J	P	V	Ø
	K	Q	W	Å

C, Y og Z har to varianter

IV

Når hånden er vannrett

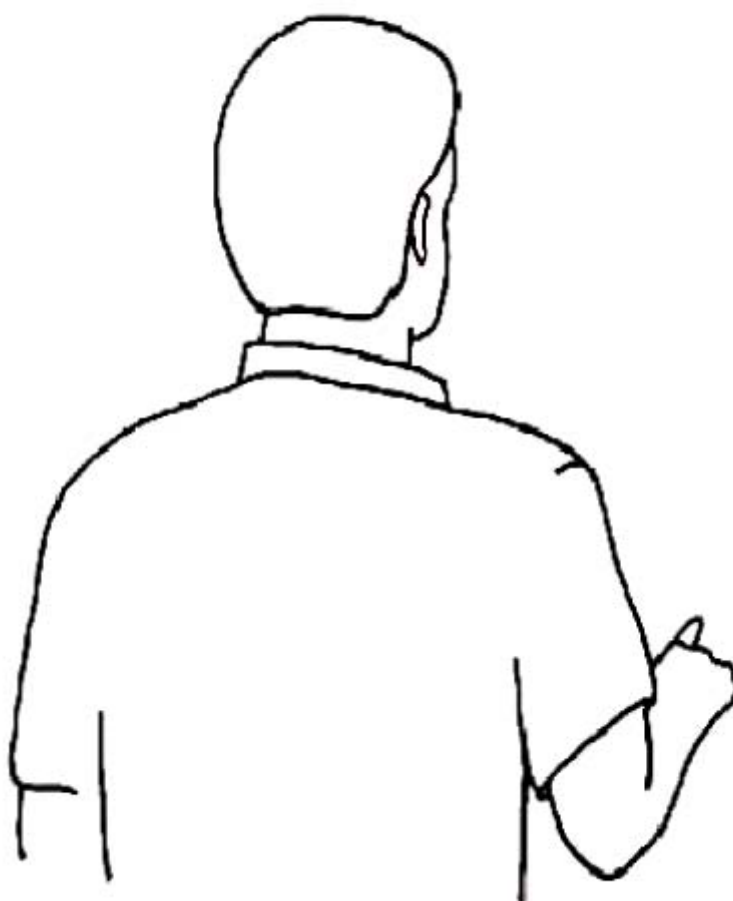
HVORDAN

SKAL

VI

SKRIVE

NÅ???

Hånden er vannrett, han peker fram med håndflaten ned.

Vi må kunne skrive dette også!

Og det kan vi:

Vannrett hånd:

Sett

bakfra

Sett

ovenfra:

FUGLE-

PERSPEKTIV

Fugleperspektiv

Når

hånden

er

vannrett

Vi har et problem: papiret er flatt, men tegnrømmet har tre retninger: opp/ned, høyre/venstre og fram/tilbake.

Hånden min ser likedan ut enten jeg holder den med fingrene opp og håndflaten inn, eller jeg holder den med fingrene fram og håndflaten opp.

Men på tegnspråk blir det jo ikke det samme

Derfor har vi funnet på en måte å skrive hender som ligger vannrett.

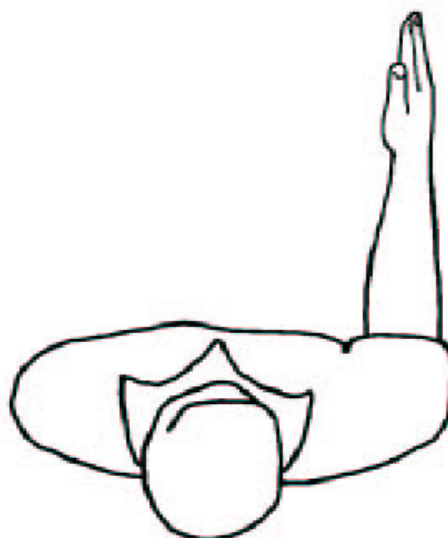
Vi bruker samme måte for alle håndformer:

Vi lager en liten åpning mellom fingrene og håndflaten:

Den lille åpningen forteller at hånden er vannrett, og vi ser den ovenfra, i fugleperspektiv.

Dette er et vilkårlig symbol, som vi må lære.

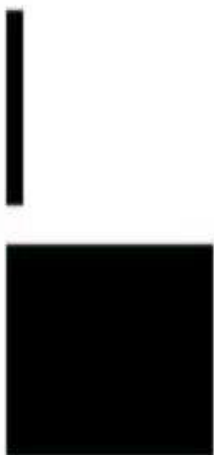
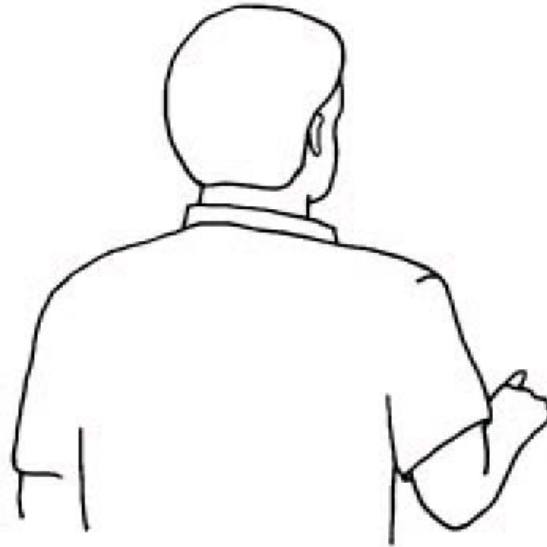

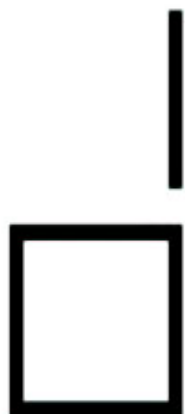
Når vi tegner, kan vi tegne personen som peker både sett bakfra og sett ovenfra, i fugleperspektiv:

Samme

peking

fram

Hånden høyt oppe eller langt nede?

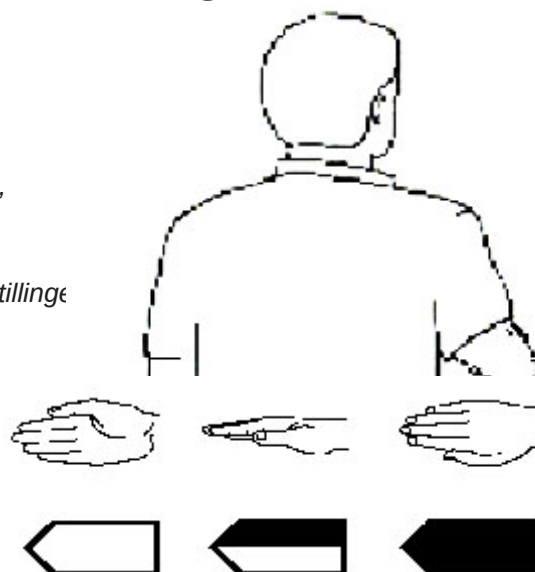
**Skriv
hånden
på
samme
måte !**

Vi bruker andre måter å vise HVOR hånden er, se side 75 og side 93.

Vannrett hånd sidelengs: 2 måter

Vi ser flathånden foran oss,
og vrir underarmen
så hånden får forskjellige stillinger

Håndflaten
mot oss

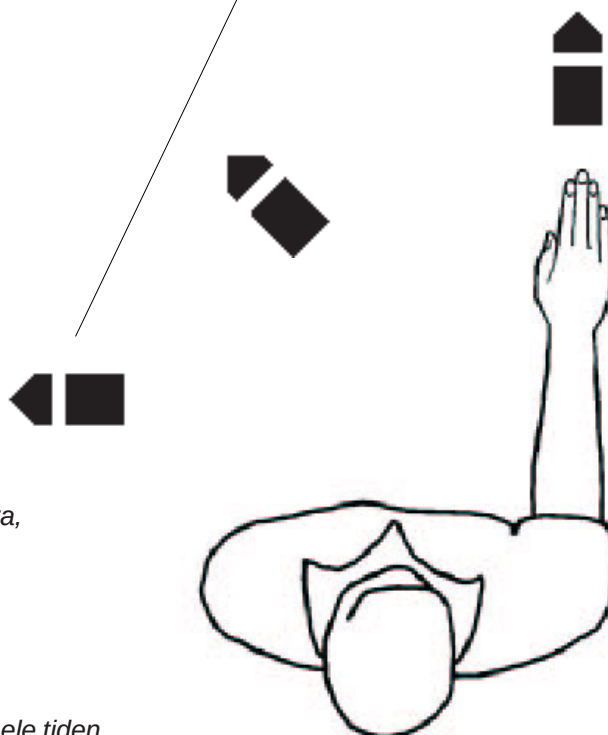
Håndflaten
ned

Håndflaten
fra oss

Disse
to
symbolene
viser
samme
håndstilling

Fugle- perspektiv

Vi ser armen ovenfra,
og vrir albueddet
slik at hånden
skifter stilling.
Håndflaten er ned hele tiden.

Vi kommer tilbake til dette på side 73.

V

Noen eksempler

Til nå har vi bare sett på håndformer. Tegn er mye mer.
Vi må ha bevegelse og kontakt.

Vannrett

BORD

HEI

TOG

bevegelse

Vannrett (horisontal) bevegelse skriver vi med slike piler.
De har bare én strek bak pilhodet, de har enkel strek

Vanlig

FROM

DØV

KONTAKT

kontakt

Vanlig kontakt skriver vi med et stjerne-symbol

Flere tegn-eksempler

Loddrett

NÅ

HILSE

BARN, entall

bevegelse

Loddrett bevegelse skriver vi med to streker bak pilhodet, pilen har dobbel strek.

Dette er noe vi må **lære**, det er ikke opplagt!

BARN, flertall

Dette tegnet har både vannrett og loddrett bevegelse, hånden går ned (og opp igjen) og mot høyre og ned

Noen andre symboler:

Det finnes mange andre symboler i Tegnskrift, fordi tegnspråk er mye mer enn bare bevegelser med hendene.

Hodet eller ansiktet kan være artikulasjons-sted, dvs. hendene har kontakt med hodet eller ansiktet:

Hode- symboler

DØV

(Artikulasjonssted: øret)

HETER

haken

NY

nesen

Ansiktet har også egne uttrykk (dette er ikke tegn, men deler av tegn):

JA/ NEI-

spørsmål

HV-

Blikk-ned-til-høyre

BITTE-LITEN

Vi skriver også ofte hodet for å vise hvor et tegn blir utført, da bruker vi gjerne ett av disse symbolene:

SMIL

ÅPNE ØYNE

Skuldre,

armer

og hofter

Vi kan også skrive skuldrene for å vise hvor et tegn blir utført, og vi kan ha behov for å skrive armene i noen tegn.

Noen ganger har vi også bruk for å skrive at et tegn blir utført langt nede på kroppen, da har vi bruk for å skrive hoftene også

PRESIDENT

BABY

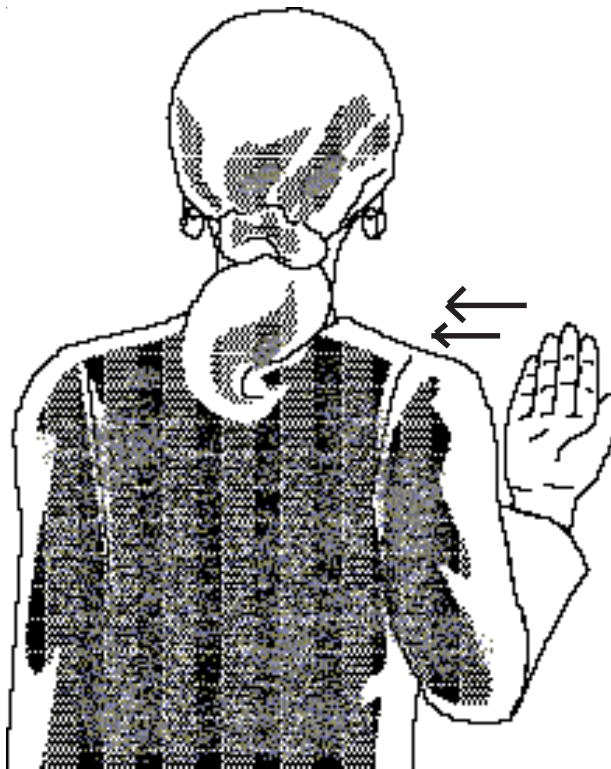

TRUE

HUND

Å tegne og å skrive:

*Vi har tegnet tegnet «LESE»
Hånden holdes foran kroppen med fingertuppene opp,
håndflaten inn,
og beveger seg et par ganger mot venstre
Vi vet at øynene ser mot hånden,
men det kan vi ikke se fra denne tegningen.*

Når vi skriver tegnet, blir det slik
(vi kan skrive blikk-retningen også,
men det kommer vi tilbake til)

LESE

Og her har vi skrevet tegnet “STEKE”

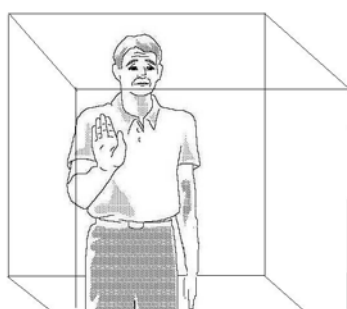
STEKE

Du ser forskjellen mellom symbolene?

VI

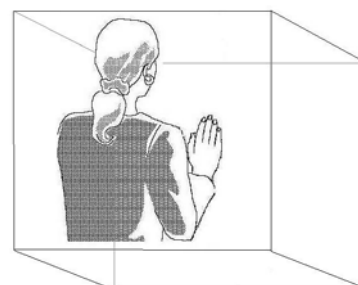
Bevegelser i tegn-rommet

Tegn-rommet

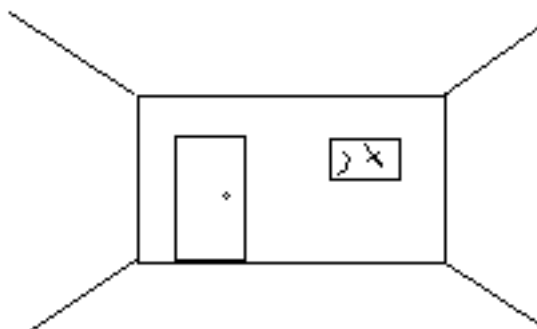
Tegnrommet er en slags usynlig boks du har rundt deg. Det er det rommet armene dine beveger seg i når du bruker tegnspråk.

Her viser vi tegnrommet rundt en annen person, som bruker tegn til deg

*Her er du selv i ditt eget tegnrom.
Husk at **du** er sentrum i tegnrommet ditt*

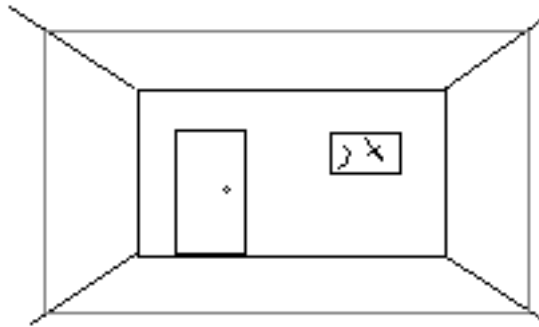
Når du ser rundt deg fra sentrum av tegnrommet, ser du antagelig et vanlig værelse:

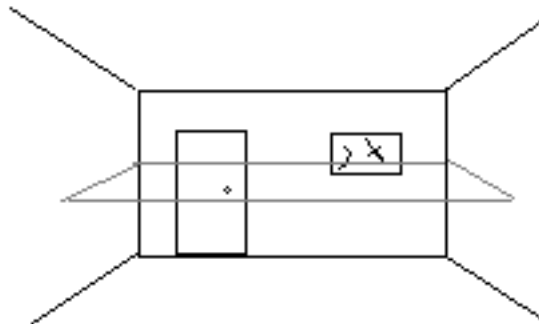
Dette værelset har en vegg bak deg og en foran deg (loddrette plan) et gulv under deg og et tak over deg (vannrette plan), og sidevegger (loddrette sideplan)

På samme måte kan du tenke deg at tegnrommet rundt deg har tre forskjellige plan som du bruker når du utfører tegn:

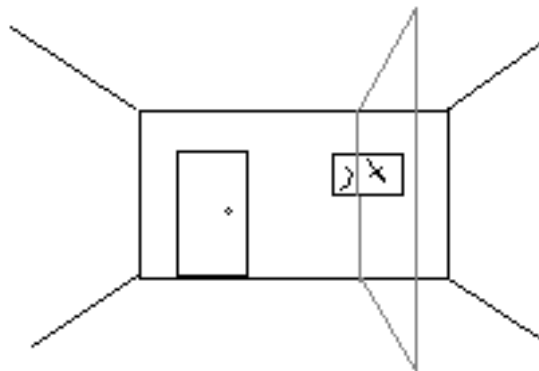
**Front-
planet**

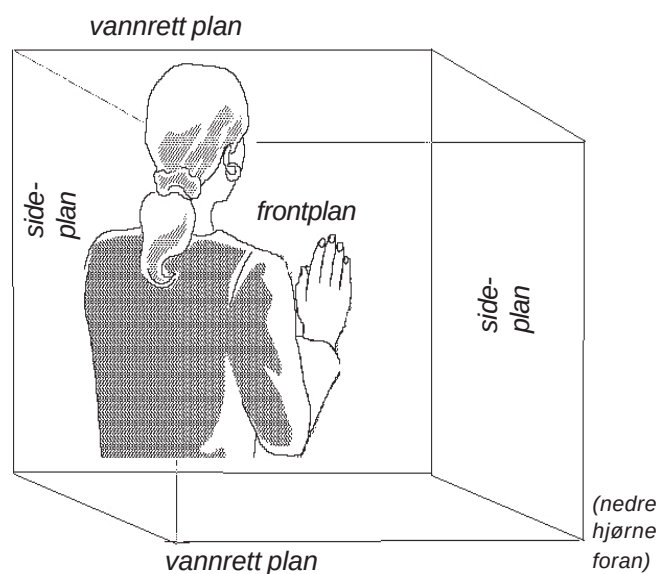

**Det
vannrette
planet**

**Side-
planet**

Du kan tenke deg at du bærer disse planene med deg, festet til kroppen din.

Alle plan som er parallelle med frontveggen, er “frontplan”.

Alle plan som er parallelle med sideveggen, er “sideplan”.

Alle plan som er parallelle med gulvet, er “vannrette plan”.

(Det finnes noen skråplan også, det kommer vi tilbake til senere)

Papiret har bare **ett** plan.

Men vi må kunne skrive slik at vi lett ser forskjell.

Symbolene som viser dette, er tilfeldige, ikke ikoniske.

Men vi skriver alltid på samme måte, når bevegelsen er lik.

Skrivemåten må vi **lære**.

Når vi har lært den, og øvd oss litt, går det lett.

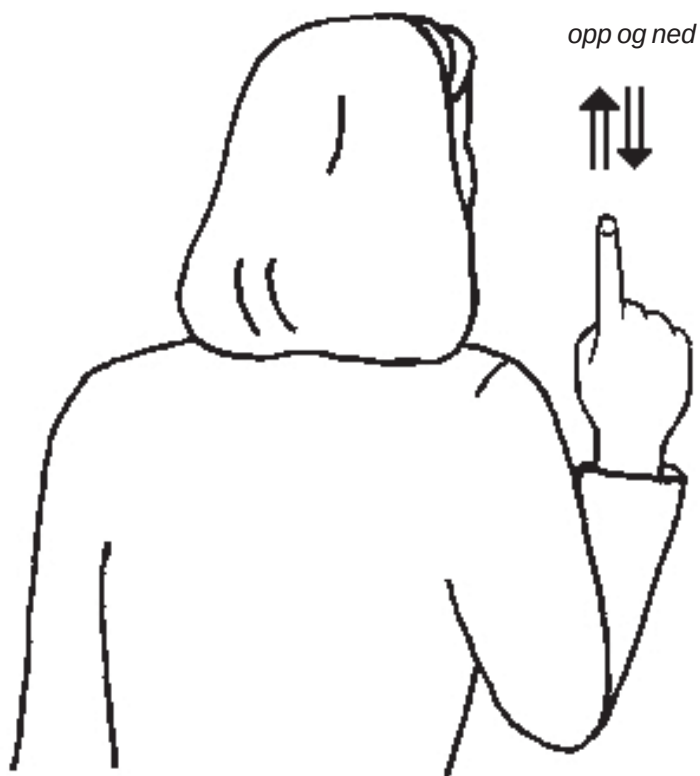
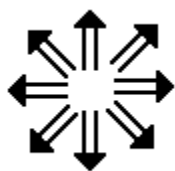
Bevegelser i front-planet

Piler

med

dobbel

strek

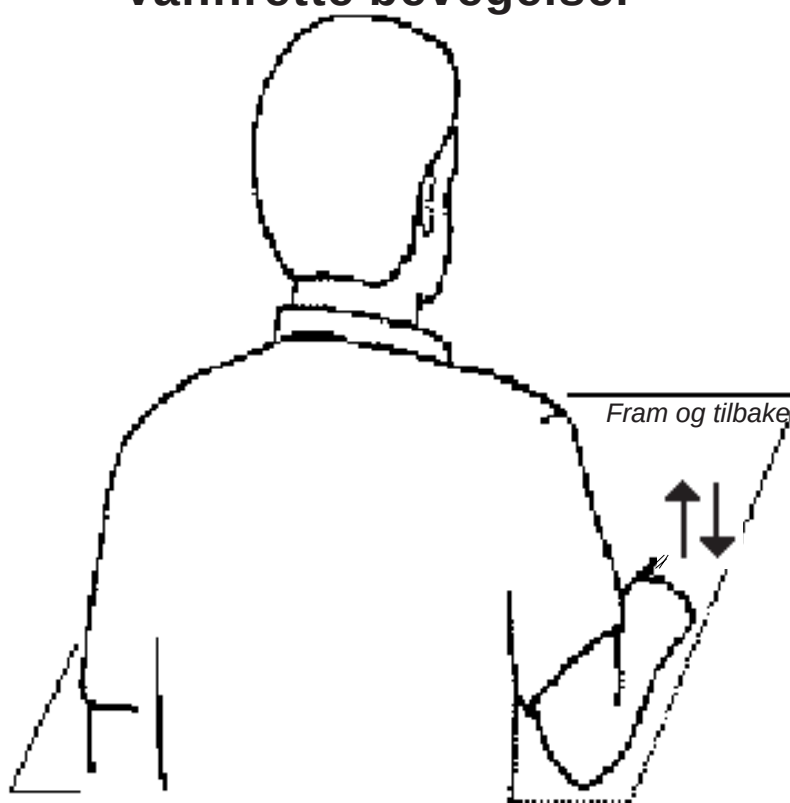
Vannrette bevegelser

Piler

med

enkel

strek

Vannrett

plan,

i fugle-

perspektiv

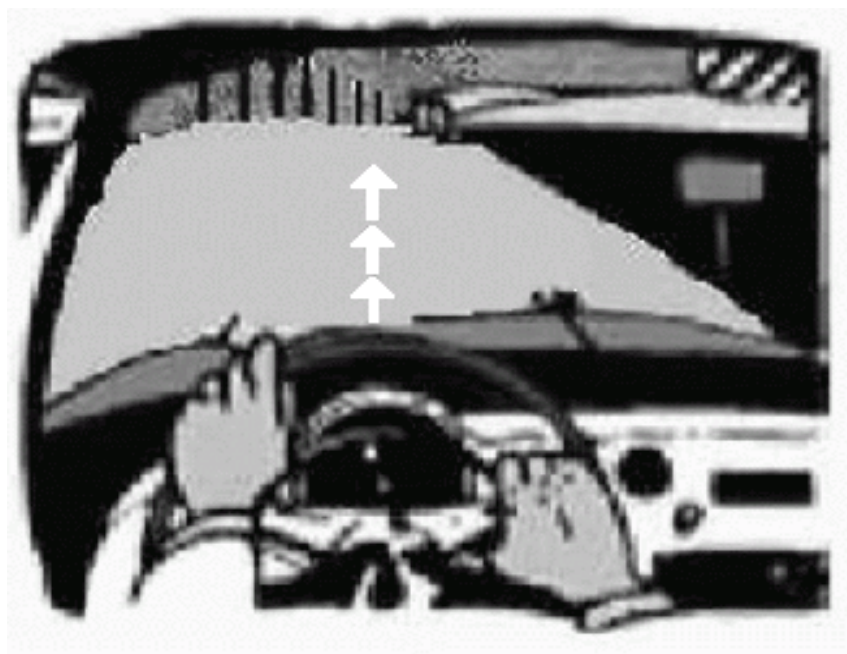
skrått
bakover
venstre

rett
bak-
over

skrått
bakover
høyre

Bevegelse framover

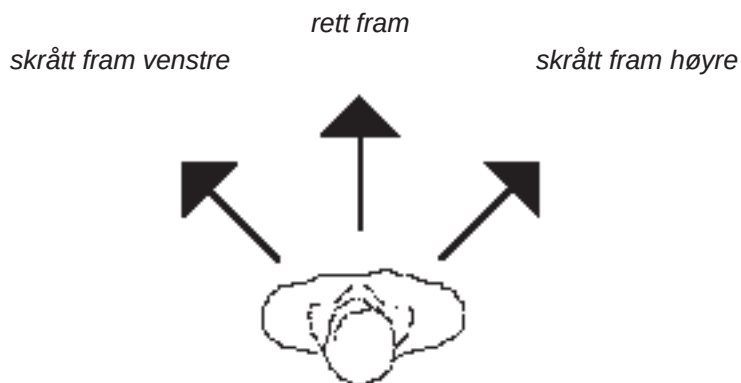

Tenk deg at du sitter i en bil på veien
Kjøreretningen kan være markert
med piler i veibanen:
pilene peker framover,
bort fra deg.

Bevegelser framover i tegnrommet
skriver vi med slike piler

I fugle- perspektiv

Fram og Opp - Tilbake og Ned

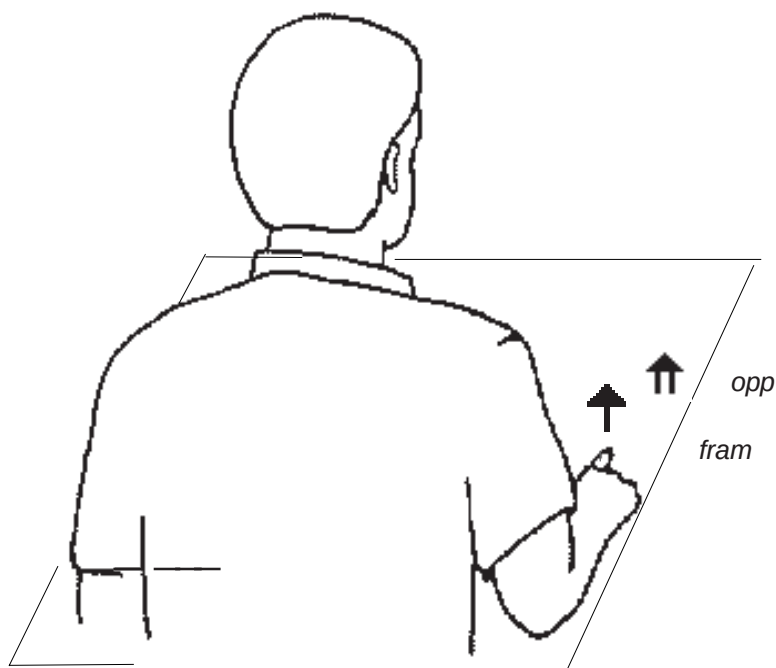
Arket

ditt

er

på skrå

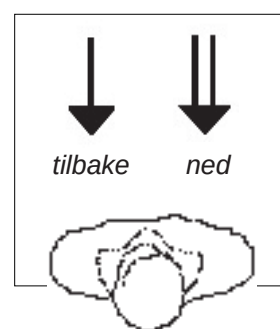
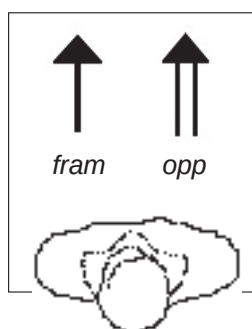
foran deg

Det kan være vanskelig å tenke seg hvordan vi skal skrive og oppfatte både opp-ned og fram-tilbake.

Det letteste er kanskje hvis vi tenker oss at arket vi skriver på / leser fra er på skrå foran oss.

Da blir både “framover” og “oppover” piler som går fra deg på papiret, og “bakover” og “nedover” blir piler som går mot deg.

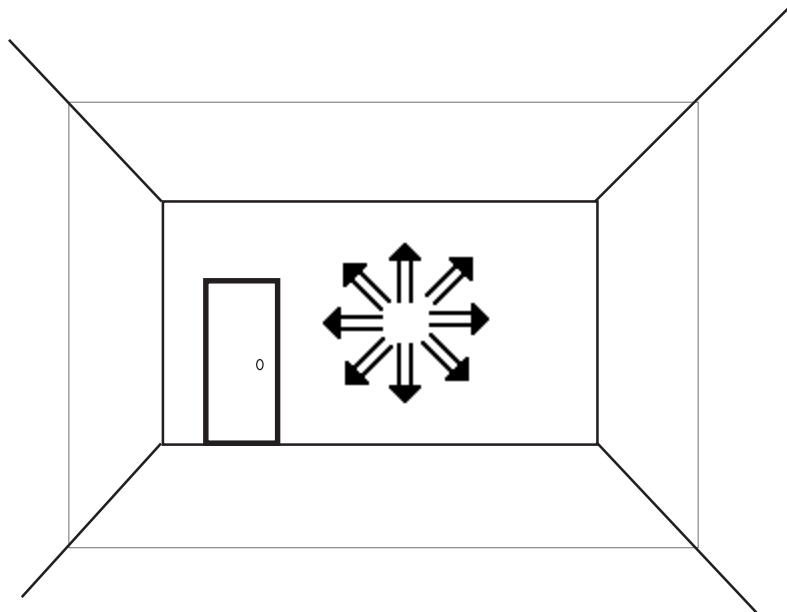
(Her ser vi personen og papiret ovenfra)

Repetisjon

Bevegelser

i front-

planet

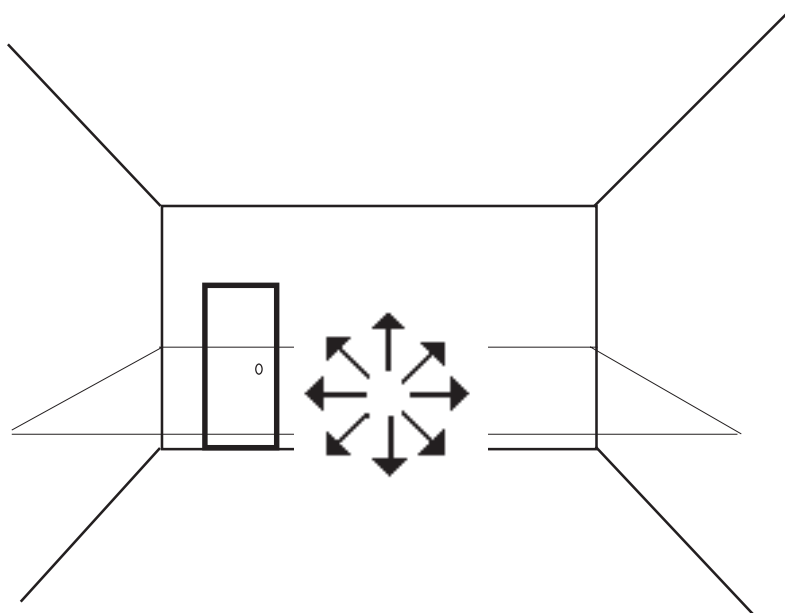

Bevegelser

i det

vannrette

planet

Bevegelser i sideplanet kommer vi tilbake til på side 65

VII

SYMBOLER FOR KONTAKT

Det er 5 symboler for kontakt, og ett symbol som viser at fingrene på den ene hånden er innimellom fingrene på den andre.

Disse symbolene er tilfeldige, og må læres.

Vanlig kontakt

Slå mot: hånden gjør en kraftig bevegelse for å treffe noe

Streife- eller børste-kontakt.
Hånden beveger seg mot noe, kommer borti og forlater stedet igjen.

Gni-kontakt.
Hånden gnir mot noe uten å forlate stedet

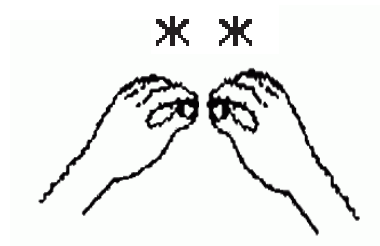
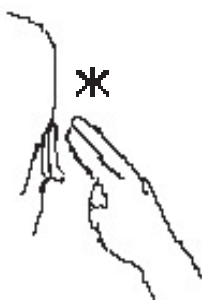
Gripe om-kontakt. Fingrene griper om noe

Innimellom-kontakt. .
Innimellom kan også brukes sammen med de andre kontaktsymbolene.

Eksempler:

Dette er det vanligste kontaktsymbolet.

DØV

KYSSE

Dette symbolet er ikke vanlig, men noen tegn trenger det.

FRØKEN

Dette symbolet er heller ikke vanlig, men vi trenger det til en del tegn.

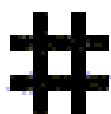
USA / AMERIKA

Kombinerte symboler: bevegelse + kontakt

Noen kontaktsymboler forteller med en gang at det er bevegelse også:

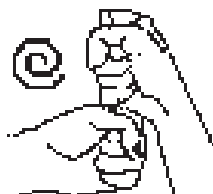
Når hånden **slår mot** noe, må den bevege seg.

Da trenger vi ofte ikke å skrive bevegelsen.

APPLAUS, KLAPPE-I-HENDENE

Gni-kontakt kan skje på ett bestemt sted, med en roterende bevegelse:

KAFFE

Men gni-kontakt kan også skje sammen med annen bevegelse, og da må vi kombinere symboler:

REN

Her gnir høyre hånd skrått mot høyre over venstre hånd

Streife-kontakt (eller “børste-kontakt”) betyr alltid at hånden er i bevegelse. Derfor blir dette symbolet (nesten) alltid skrevet sammen med et bevegelses-symbol. (Untaket er bare når det er helt klart hva bevegelsen må være, slik at vi kan slippe å skrive den)

FEIL

LYVE

Noen tegn med gni-kontakt og bevegelse:

HELG

HVIT

VIII

Fingerbevegelser

Fingrene våre kan bevege seg slik at håndformen endres mens vi utfører et tegn. Noen ganger går fingrene tilbake til den tidligere håndformen, andre ganger ikke.

KRUMMING:

Hvis de ytre fingerleddene KRUMMES:
lukker seg eller åpner seg (retter seg ut),
bruker vi disse symbolene:

ytre

finger-

ledd

● Lukking

○ Åpning

Ytre fingerledd

Symbolet plasseres nær leddet

LOKKE

SKYTE

Når fingrenes grunnledd beveger seg, bruker vi en slags pil, en V som viser hvilken vei fingrene beveger seg. Vi plasserer pilen nær den fingeren som beveger seg.

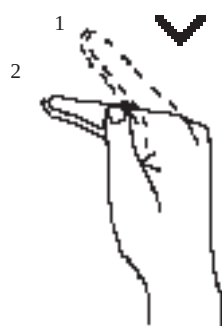
VINKING:

fingrenes

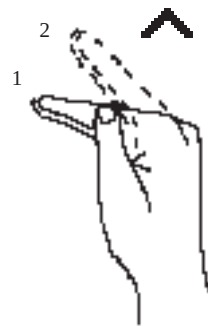
grunn-

ledd

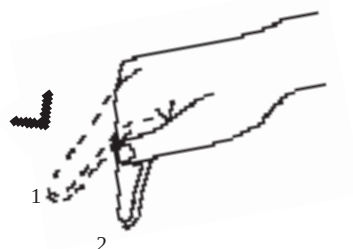
Fingrene går ned

Fingrene går opp

Fingrene går ned

Fingrene går opp-og-ned uten pause, de vinker

Når fingrene går opp-og-ned uten pause, skriver vi "pilene" sammenhengende, som en sikk-sakk-strek

"VINKE", "ADJØ"

"SOMMERFUGL"

Fingrene spiller, spriker og smuldrer

Når fingrene spiller, beveger de seg i utakt

Spilling

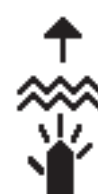

SPILLE-PIANO

Hvis hendene gjør en annen bevegelse samtidig, skriver vi kombinerte symboler:

HÅNDALFABET

STRØMME

Spriking

Samling

Istedenfor å vippe ut og inn mot håndflaten, kan fingrene sprike ut fra hverandre og samles mot hverandre. Vi plasserer vinke-symbolet mellom to streker, for "mellom":

SAKS

SAU

Smuldring

Vi har også tegn der tommelen gnir bortover langs de andre fingrene, i en smuldre-bevegelse. Da bruker vi bare en liten pil for tommelen, sammen med gni-symbolet, slik som her:

NOEN-FÅ

PENG

SÅ-FRØ

Vanlige endringer i håndform i NTS

Når vi bruker norsk Tegnspråk, er det noen slike fingerbevegelser, med overgang fra en håndform til en annen, som er svært vanlige. Irene Greftegreff har skrevet en hovedfagsoppgave om dette.

Når vi bruker tegnet “IRRITERT”, veksler vi mellom disse to håndformene:

Et annet tegn for “IRRITERT” veksler også mellom to håndformer

Tegnet “LETT” går fra den første til den andre av disse to:

Noen ganger, som i “GLEFSE”, skriver vi begge håndformene. Da trenger vi ikke ta med symbol for fingerbevegelserne. (Det ekstra symbolet betyr “raskt”)

En svært vanlig endring i håndform i NTS har vi et eksempel på i “SLUK i gulvet”.

Vi har også ofte endring motsatt vei mellom disse to håndformene, som i “DUSJ”

IX

Hvilken hånd beveger seg?

På tegnspråk bruker vi begge hendene til å si det vi vil ha sagt - så skriften må vise hvilken hånd som beveger seg.
Pilespissen viser dette.

**Pile-
spissen
forteller**

Svart pilespiss: **Høyre** hånd beveger seg

Lys pilespiss: **Venstre** hånd beveger seg

Åpen pilespiss: **Begge** hendene
beveger seg sammen

Svart pilespiss:
høyre hånd
oppover

Lys pilespiss:
venstre hånd
oppover

Åpen pilespiss:
begge hender
sammen oppover

Når begge hender beveger seg

**Sammen,
som en
enhet**

Vi bruker bare en felles pil med åpnet hode, selv om det er plass til å skrive to piler. Det er fordi de to hendene tilsammen er en enhet.

REISE rett fram

REISE-I-SIKK-SAKK

**Samtidig,
i takt**

En liten bue binder sammen bevegesymbolene for de to hendene. (Vi bruker dette symbolet når vi trenger det i andre sammenhenger også, men vi sløyfer det når vi ikke trenger det.)

ANALYSERE

VOGN

**Samtidig,
i utakt**

En dobbel bue binder sammen bevegesymbolene.

KONKURRANSE

**Etter
hverandre**

Hendene beveger seg hver sin gang, den ene er i ro mens den andre beveger seg.

Vi skriver to små buer som ligger delvis over hverandre:

GÅS

KLATRE-I-STIGE

MELKE

X

Flere piler

I Tegnspråk beveger ikke hendene seg bare i rette linjer, men også i vinkler og buer, i sirkler og med vridninger eller “skru”.
Alt dette kan vi skrive.

Rette bevegelser med vinkler

Disse symbolene er lette å forstå, når vi husker at piler med enkel strek viser vannrette bevegelser og piler med dobbel strek viser bevegelser i frontplanet.

Vannrette bevegelser

Her er noen slike.

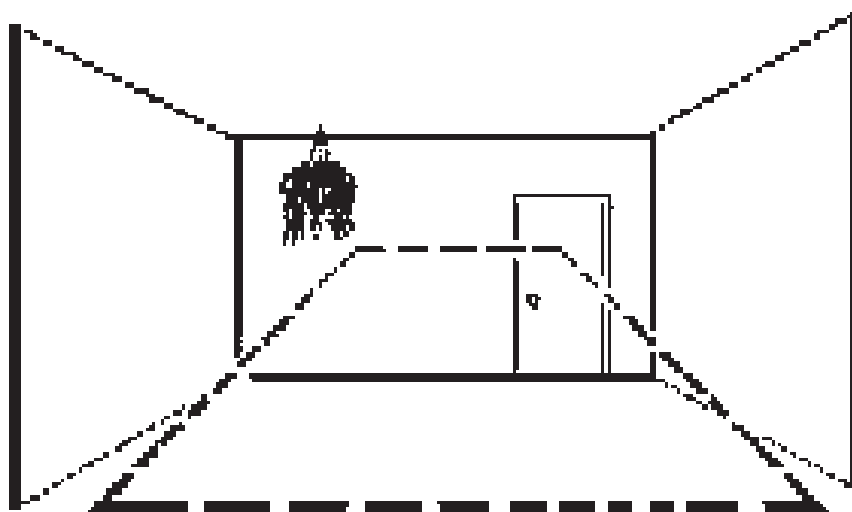
Vi kan snu på dem,
og da blir det mange
flere, men de er like
lette å forstå.

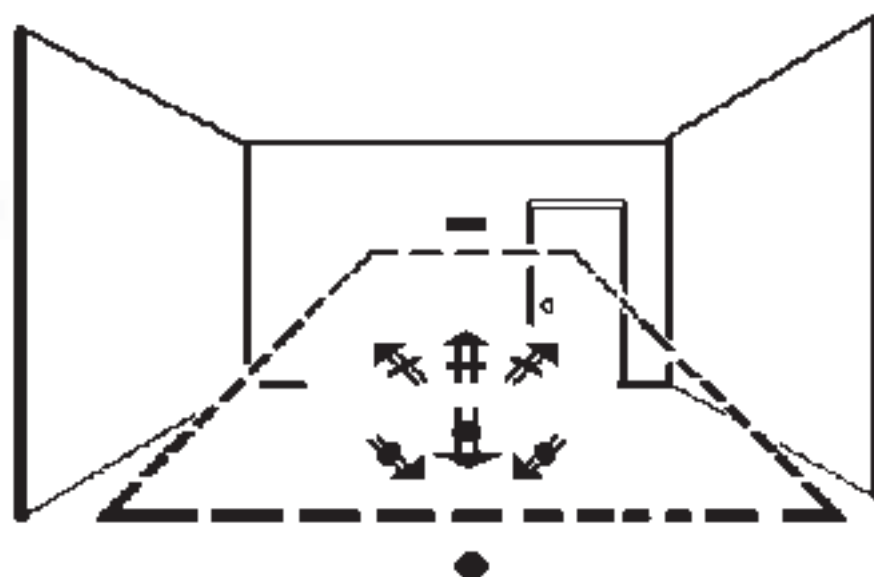
Bevegelser i front-planet

Bevegelser i skråplan

Vi har også bevegelser i skråplan som kan gå oppover, som på denne tegningen, eller nedover. Vi må ha en måte å skrive bevegelsene her.

Når bevegelsen går fra oss, viser vi det med en strek. Den er som "horisonten" for et fly som tar av

Rett opp

Skrått opp/fram

Rett fram

Rett ned

Skrått ned/bak

Rett bakover

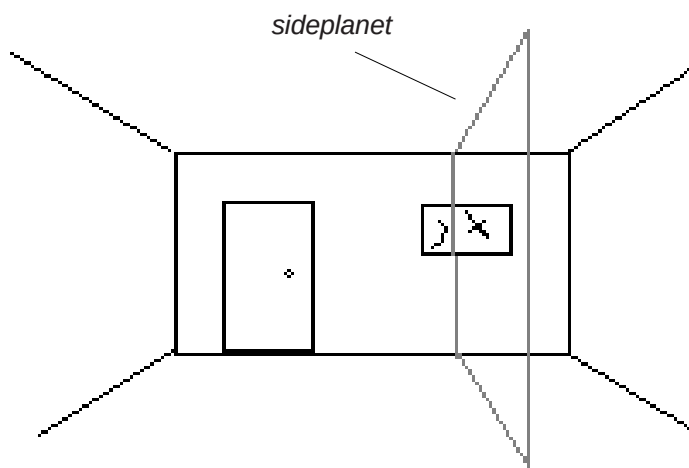
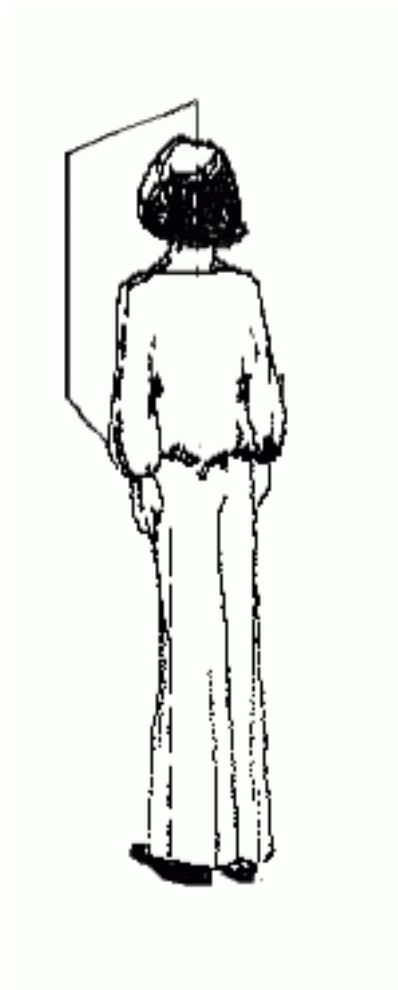
6 piler,

ikke ta feil !

Bevegelser i sideplanet

i husker at vi snakket om sideplanet på side 44, og at vi ville komme lbake til det. Det kan vi gjøre nå.

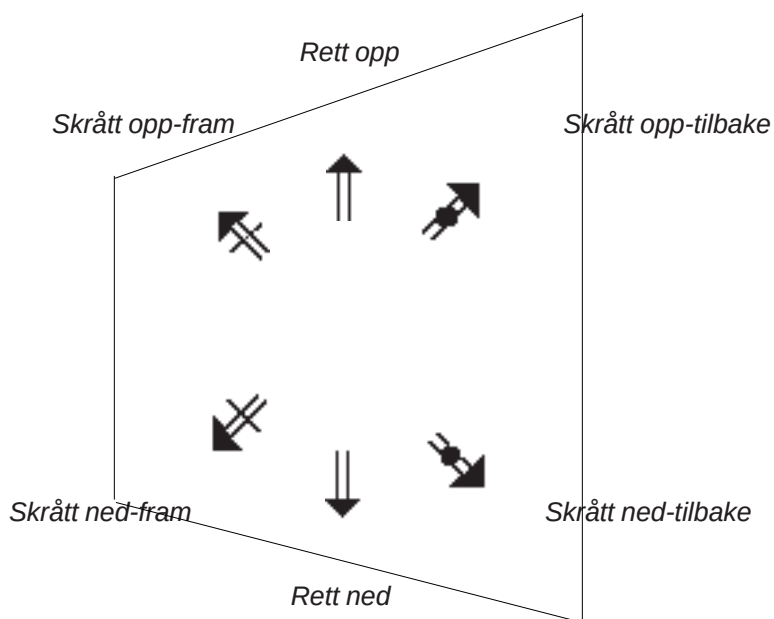

Vi tegner det omigjen, alene og større:

Sideplanet

går rett fram

fra kroppen

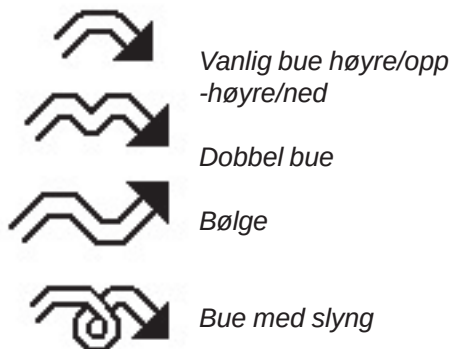

Buet bevegelse

Her bruker vi vanlige piler med dobbel strek.

Her er noen:

**I front-
planet**

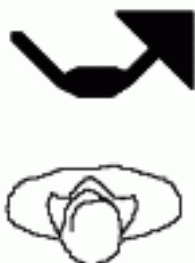

Buene kan gå helt rundt i en sirkel

Vannrett

Nå begynner det å bli vanskeligere,
men dette er en fin løsning, synes du ikke?

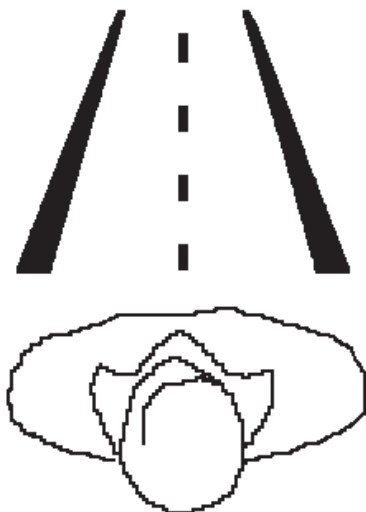
perspektiv!

Fra venstre i bue
inn mot kroppen,
svinger videre ut mot høyre

Fra venstre mot høyre,
så inn mot kroppen i bue
og videre mot venstre

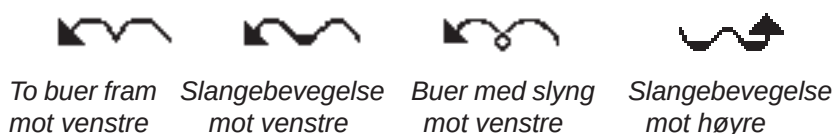

Vi viser den delen av bevegelsen som er nærmest kroppen,
ved å gjøre den tykkere og kraftigere.

Den delen av bevegelsen som er lengst fra kroppen, viser vi tynn.

Det er på samme måte som vi ser ting i virkeligheten:

det som er nær, ser større ut enn det som er langt borte.

Vi bruker samme prinsipp, med perspektiv:

Tynn strek langt borte

Tykk strek nær ved kroppen

Buer

i

side-

planet

Bue opp/ fram/ ned

To buer opp/ fram/ ned

Buer med slyng, opp / fram/ ned

Bølge opp/ fram / ned/ fram/ opp

Bue opp/ tilbake/ ned

To buer opp/ tilbake/ ned

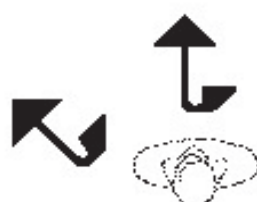

Buer med slyng, opp/ tilbake/ ned

Bølge ned/ tilbake/ opp/ tilbake/ ned

Framover

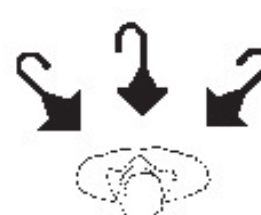
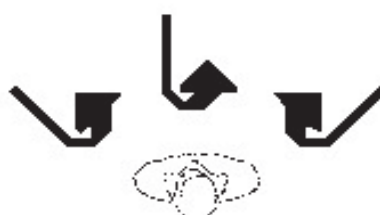

Med bue ned

Med bue opp

Bakover

Sirkler

Alle sirkler som hånden gjør, blir skrevet med brutt linje*. Det er formen på sirkelen som forteller oss hvilket plan den er i.

Vi plasserer pilhodet der vi begynner sirkelbevegelsen.

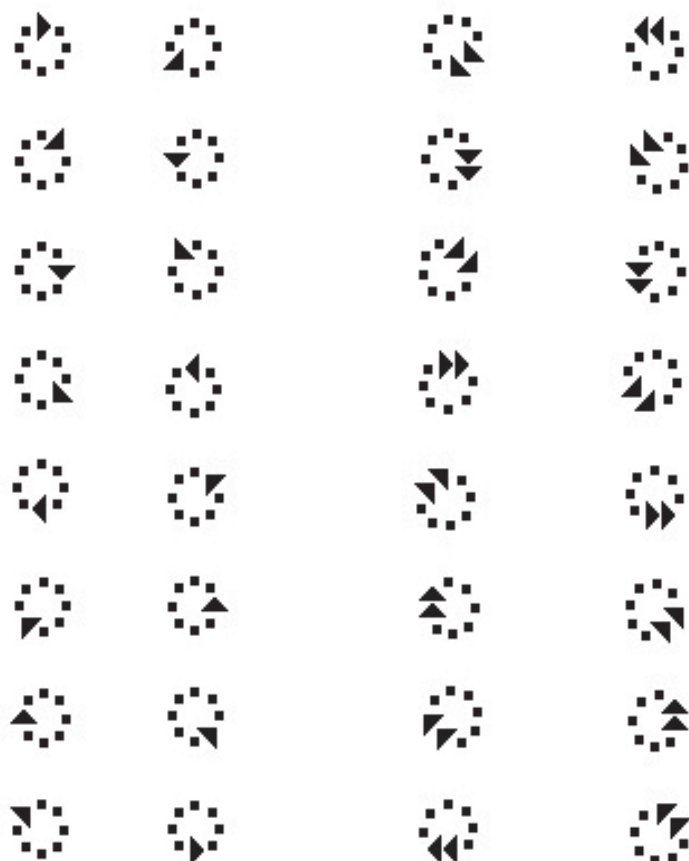
To pilhoder betyr at vi gjentar sirkelbevegelsen.

I front-

planet

I frontplanet blir sirkelen virkelig en sirkel.
Denne starter oppe, og går en gang rundt.

*Sirkler i frontplanet, med klokken og mot klokken,
en eller flere ganger*

* Nå har noen begynt å skrive sirklene med samme type strek som andre piler

Sirkler som ikke skjer i frontplanet, har alltid en del som er nær kroppen og en del som er lenger borte.

Da gjør vi som før, den delen som er nær kroppen skriver vi kraftig og mørk, den delen som er langt borte skriver vi tynn.

Loddrette,

vannrette

og skrå

sirkler

Alle disse sirklene har samme form, vi har bare snudd dem.

Vannrett

Loddrett

Skrå

Som før er pilhodet der vi starter, og vi bruker to pilhoder for å fortelle om gjentatt bevegelse.

Så nå kan vi endelig skrive TEGN:

TEGN

Fingrene tegner sirkler

Noen ganger er det bare fingrene som tegner en sirkel, mens armen er i ro.

Da skriver vi slike symboler:

Fingrene

Fingrene tegner en sirkel i frontplanet, start oppe

i

Fingrene tegner to sirkler i frontplanet, start til venstre

sirkel

Fingrene tegner en sirkel i sideplanet, med start oppe, frorover, ned, og rundt

Fingrene tegner to horisontale sirkler , start til høyre og forover

ANSIKT

BRUKE

BINDE

BAKTERIER

ENSOM

GAL-NING

Håndleddet

Når armen er i ro, men hånden beveger seg fra håndleddet, skriver vi det med en liten strek sammen med små piler. Streken står der pilene begynner.

Bevegelser

fra

håndleddet

Her viser vi en rekke norske tegn som har samme håndform og -orientering . Alle har bevegelse fra håndleddet. Det som skiller, er retningen for bevegelsen:

FISKE (PILKE)

SLÅ-MED
KLUBBEN

BILLIG

BANKE-PÅ-
til-høyre

Tegnene nedenfor skiller seg fra hverandre på flere måter. Legg merke til tegnet for å "spille kort" : armen flytter seg ikke, men hånden "bikker" stadig lenger mot høyre.

NIKKE (JA)

FLAGG

SPILLE-KORT

Husk at den lille streken representerer aksen for bevegelsen.

Vi må skrive streken sammen med pilene, men det kan hende at streken ikke er på "riktig" plass i forhold til der håndleddet virkelig er. Husk, vi skriver, vi tegner ikke.

Bevegelser med “skru” eller “vri”

Når underarmen skur eller vrir seg, men ikke flytter seg, bruker vi symboler som for buet bevegelse, men med en strek igjennom.

Streken markerer aksen.

Under-

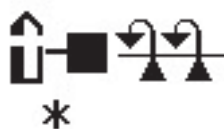
Underarmen til siden,

armen

To tegn der underarmen skur opp-fram-ned:

“skrur”,

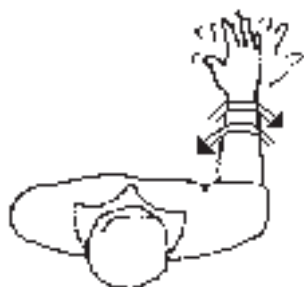
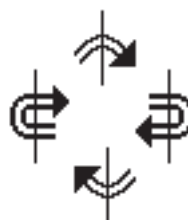
KONTROLL

SIKRING

den vrir.

Underarmen fram

Her viser øverste symbol hvordan lillefingeren går, mens nederste symbol viser tommelen. Hvilket vi bruker, avhenger av tegnet.

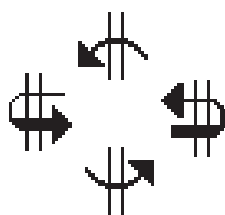
To tegn der underarmen “skrur” eller vrir i frontplanet, opp/ til siden/ ned:

BOK

TOLK

Når aksen er loddrett, skriver vi den dobbel, som vanlig.

SKRUJERN

VRI-AV-LOKKET-
(på et glass)

Vi skriver buen ned (mot oss) hvis vi føler at det er tommelen som “leder”, og opp (fra oss) hvis vi føler at lillefingeren “leder”. Tommelen er jo nærmest kroppen når vi vrir.

Risting

Noen ganger er bevegelsen mer “risting” enn “skru”.

Da sløyfer vi gjerne pilhodene. Hvis vi skriver pilhoder, er det fordi vi trenger å fortelle hvilken hånd som rister.

KANSKJE

TRE

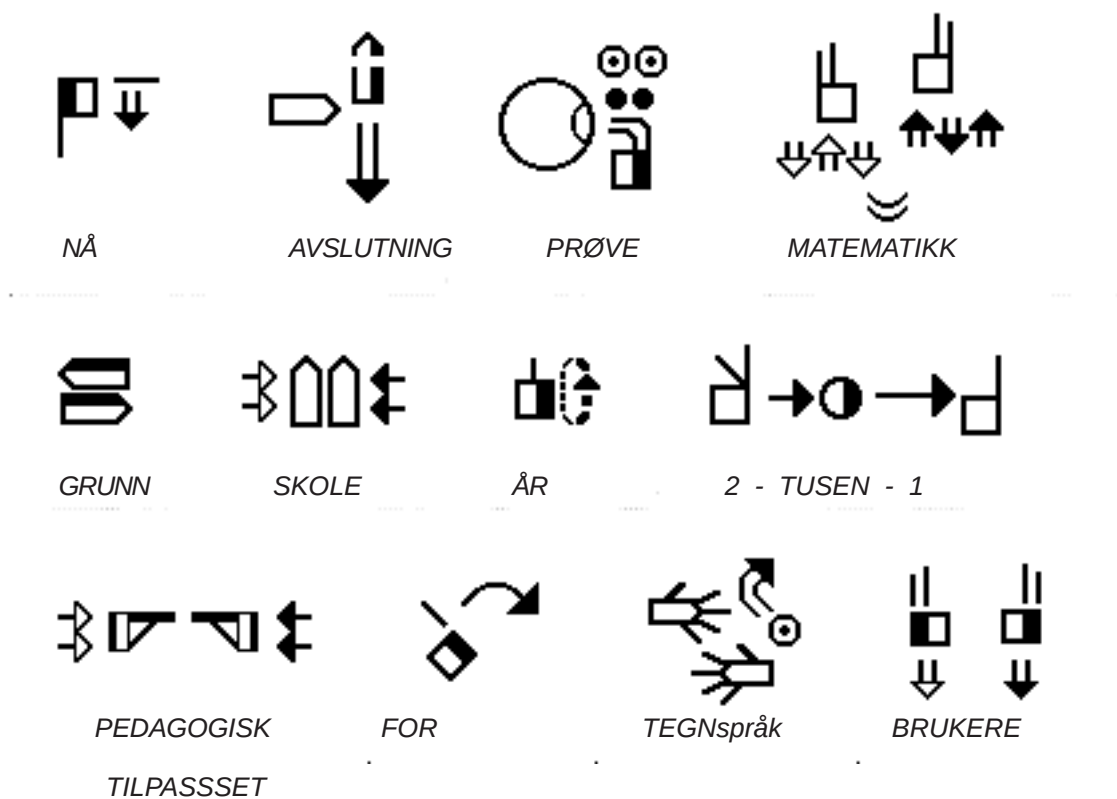
SÅ-SOM-SÅ
(bare håndens del av tegnet)

I noen tegn skur eller rister hånden mens den flytter på seg.
Da kombinerer vi symbolene.

ELV

En tekst hentet fra CD-ROM med eksamen i matematikk:

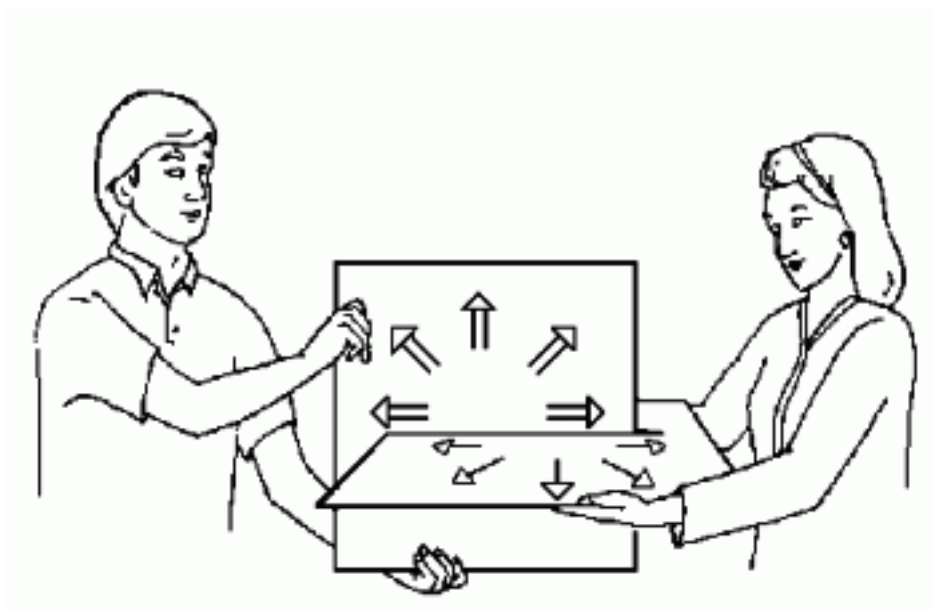
XI

Et spesielt tilfelle

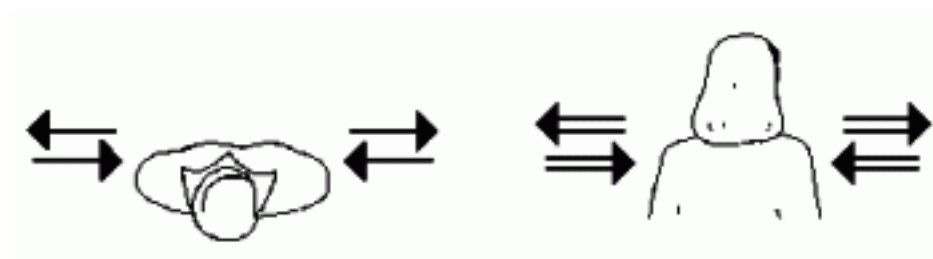
Vannrett

og

sidelengs

Når frontplanet og det vannrette planet skjærer hverandre, kan vi skrive samme bevegelse på to måter:

Hvilken av disse skrivemåtene vi skal velge, avhenger av hvordan vi skriver resten av tegnet.

Vi så på side 38 at når hånden ligger vannrett og peker til siden, kan vi skrive den på to måter:

Disse to symbolene betyr det samme:

Sett fra siden

Sett ovenfra

Hånd-

symboler

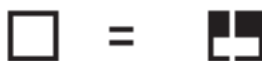
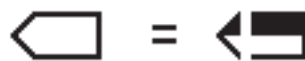
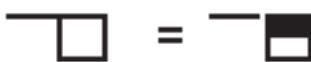
Vi har flere tilfeller. Hvilket symbol vi skal velge å skrive, avhenger av hvordan det blir lettest å lese det hele tegnet.

som

*Fra
siden*

*Oven-
fra*

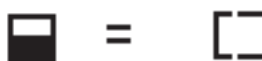
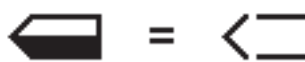
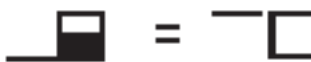
betyr

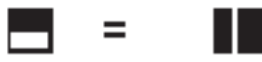
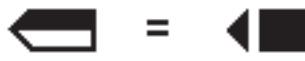
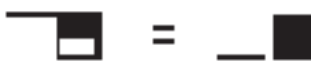
*Hånd-
flaten
INN
mot
kroppen*

det

samme

*Hånd-
flaten
OPP*

*Hånd-
flaten
NED*

XII

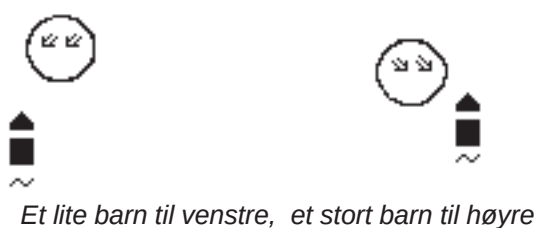
Lokalisering i tegnrommet

På tegnspråk er det ofte viktig å vite hvor et tegn blir utført:
Til høyre? Til venstre? I midten? Høyt oppe? Langt nede?
Langt foran? Langt bak?

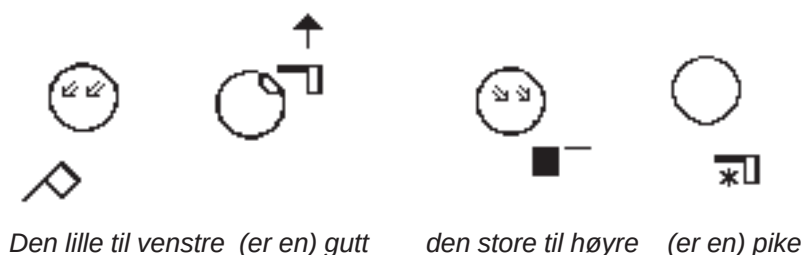
Alt dette kan vi skrive. Da bruker vi ofte et symbol for hodet, for å ha noe å vise tegnet i forhold til.

I en sammenhengende tekst kan vi bruke lokalisering slik:

Og teksten kan fortsette med å bruke lokaliseringen:

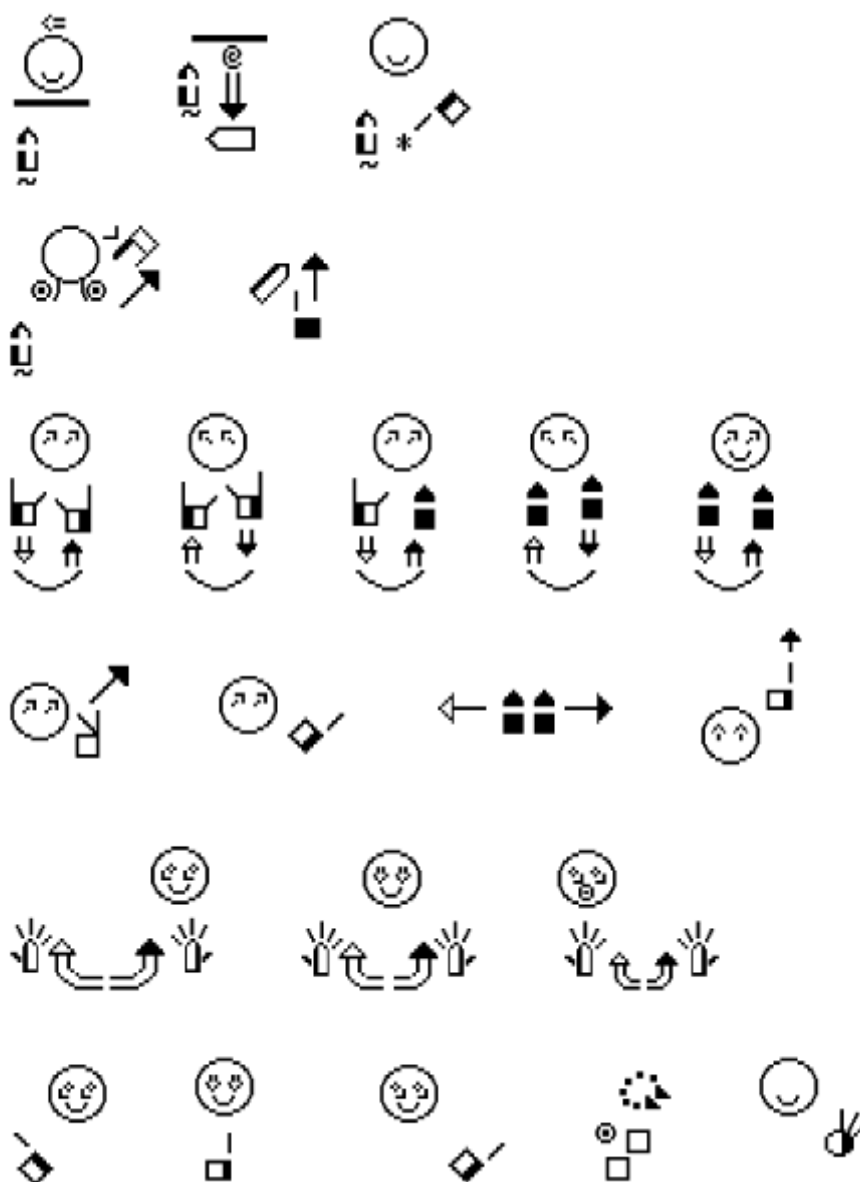

Vi fortsetter eventyret om Gullhår.

Hun er kommet fram til huset til de tre bjørnene, og titter forsiktig inn døren:

Tekst-

eksempel

Legg merke til
lokaliseringen når Gullhår
ser de tre bollene på bordet

XIII

Andre deler av kroppen

På Tegnspråk er det ikke bare hendene som betyr noe. Vi så litt på andre symboler på side 43, nå skal vi gjøre det mer systematisk.

Vi begynner med hodet og ansiktet.

Hodet

Det vanligste er at vi ser ansiktet “forfra” (egentlig ser vi det “bakfra”, gjennom hodet: husk at vi skriver oss *selv*, slik at høyre øye er til høyre osv.)

sett

fra

Lett smil

Sammentrukne
øyenbryn

Blikk ned til høyre

flere

synd-

punkt

Noen ganger bruker vi fugleperspektiv

PAVE

LEGGE-
TIL-KAI

Og en sjelden gang skriver vi hodet bakfra eller fra siden

HODEPUTE

CI

Hvis et tegn utføres på ansiktet, eller i forhold til en bestemt del av ansiktet, markerer vi dette med en bue som forteller hvor tegnet gjøres.

FINLAND

KAN,
FLINK

Ansikt

og hode

Hvis tegnet utføres helt på siden av ansiktet, f.eks. under haken, viser vi ikke en slik bue.

kontakt under haken

SPARE

JUKS, FUSK

som

artikulasjons-

sted

Vi kan også utføre tegnet på halsen, da viser vi det

KARL

MORD

Kontakt med nesens vises med vanlig kontaktsymbol på nesens

9

Vi skriver øynene hvis tegnet angår dem. I SE er hendene ikke kontakt med øynene, men vi skriver dem likevel

SE

KIKKERT

Hodet kan bevege seg på flere måter. Vi bruker piler med enkel eller dobbel strek til å skille mellom to hovedmåter:

Når vi bruker **dobbel** strek, forteller vi hvordan **nesen** beveger seg:

Hode- bevegelser

nikke (JA)

riste på hodet (NEI)

*legge hodet på skakke
mot venstre*

Når vi bruker **enkel** strek, fortelle vi hvordan **hele hodet** beveger seg:

strekke hodet frem

trekke hodet bakover

*skyve hodet frem
mot høyre*

STOLT, KRY

EGOISTISK

Hode- stillinger

Vi skriver
stillingen for
hodet med en linje
som markerer
skulderen (her
viser vi bare rette
skuldre) og en linje
som markerer
retningen for
nesen.

hodet er vanlig, rett frem og rett opp

hodet er bøyd fremover

hodet er skjøvet over til høyre

hodet ligger på skakke

Vi kan skrive disse symbolene store, eller som små symboler over symbolet for hodet.

Øynene

Dette er det vanligesymbolet for øyne. De er åpne.

Åpne /

lukket

Her er øynene lukket, sammenknepet, og vidåpne

SOVE

Blikkretning viser vi med piler på samme måte som for bevegelser.

Blikk-

retning

blikk til høyre

blikk opp - PEK opp

blikk til venstre

Øyenbryn

Vi skriver brynene med to streker. Her viser vi to vanlige måter å bruke brynene på i norsk tegnspråk:

Sammentrukne bryn

Hvem er det?

Opptrukne bryn

Er du døv? (DØV-DU?)

Munnen

Munnen

i vanlig

bruk

Med tegnskrift kan vi skrive alle slags ansiktsuttrykk. Her er først noen eksempler på vanlige munnstillinger, som ikke har noe spesielt med tegnspråk å gjøre:

Dette er det vanlige symbolet for munnen - vanlig, lukket munn

Her har vi smil - vennlig smil, bredt smil og åpent smil

Her har vi sure fjes - vanlig sur, svært sur, og gjeip

Her er munnen sammenknepet, strammet

Her har vi en «kyssemunn»

og her har vi en «trutmunn» (leppene forover)

og her er leppene bøyd inn i munnen -

På tegnspråk brukes munn og kinn også til å uttrykke spesielle ting.

For alle små ting er munnen strammet til en strek, og tungespissen stikker såvidt ut.

Det skriver vi slik:

Munn og

kinn

i NTS

LITEN (bunke)

NETTOPP

Hvis vi også suger inn kinnene, som i tegnet for “mager”, blir det slik:

MAGER

Vi kan også blåse opp kinnene, for å vise at noe er stort:

TYKK

I-GAMLE-DAGER

Noen tegn bruker egne munnstillinger/bevegelser:

RETT-RUNDT-HJØRNET
(munnen sier “pt”,
og luft støtes ut)

DUST
(munnen sier “fø”)

Norsk Tegnspråk “låner” ofte fra norsk talespråk ved at munnen “uttaler” ordet som svarer til tegnet. Mange ganger vil samme munnstilling svare til flere lyder. Munnstillinger som svarer til de ulike lydene finner du her, ordnet noenlunde alfabetisk:

Munnbilder

lånt

fra

norsk

talespråk

A

J

Æ

B,
PKj,
Tj,

U

D,
N,
TL,
R
(rulle)

Å

E
(lang e)

M

F,
VO,
ØG,
K,
R
(skarre)

S

I

Skj,
Y

Når det er nødvendig for å forstå tegnspråksteksten, bruker vi disse munnbildene. Da kan vi få flere etter hverandre, som på forrige side.

Vi så litt på bruken av kinn på side 84.

Nå vil vi gå litt mere inn på dette:

Kinn

og

luft

Tungen i kinnet

"HEMMELIG GRAVID"
("Bolle-i-ovnen")

Luft
strømmer
ut av munnen

Heldigvis!
For en
lettelse!

Luft
strømmer inn
i munnen

Luft
støtes
ut

Blåse ut lys

Luft
trekkes
inn

Øynene er tett sammenknepet, strammet

Kinnene er strammet

NØYAKTIG

Skuldrene

I norsk tegnspråk brukes skuldrene på flere måter. Det må vi kunne skrive.

Skulder- symboler

Vanlig skuldresymbol

Skuldrene i fugleperspektiv - to måter
hvis det ikke er plass til hodet,
bruger vi et mellomrom,
som for hendene

Skulder- bevegelser

Vi bruker små piler ved den skulderen som beveger seg

Høyre skulder skyves fram /
holdes framme

Begge skuldre skyves opp

og - stillinger

Skuldrene vridd mot venstre,
fugleperspektiv

Optrukne skuldre

Senkede skuldre

Skuldrene vris / er vridd mot venstre

sett på vanlig måte

i fugleperspektiv ,
enkel skrivemåte

Slutten på eventyret
om de 3 Bukkene
Bruse - den største
bukken står på
broen, ser ned på
trollet, går til angrep
og stanger trollet så
det faller ned og dør

Kroppen ellers

Vi har sett på hodet, hender og skuldre. Enkelte ganger har vi behov for å skrive andre deler av kroppen - og systemet kan skrive alt.

Andre symboler

Hoftene skriver vi med samme symbol som skuldrene - men nå må vi skrive begge symbolene.

for

Overkroppen kan bevege seg på flere måter. Vi skriver det ved et skuldersymbol - her er noen eksempler:

deler

av

kroppen

Kroppen vrís mot venstre - og mot høyre
(dette er samme symboler som for skuldrene: når skuldrene vrís, vrís hele overkroppen)

Kroppen rettes opp

Kroppen synker samme

Kroppen løftes opp
og mot høyre

Kroppen lenes forover

Kroppen lenes bakover

Kroppen vugger fram og tilbake

Kroppen lenes mot venstre

Kroppen lenes fram mot høyre

XIV**Dynamikk, aksenter**

Noen ganger trenger vi å skrive mer om hvordan tegnet blir gjort:

*SAKTE**MYKT**RASKT**SVÆRT
RASKT**ANSPENT**SVÆRT
ANSPENT**SLAPT**SVÆRT
SLAPT*

Ett av symbolene bruker vi til å betegne flere viktige ting. Det gjelder symbolet for “anspent”.

Vi bruker det selvsagt når hånden eller andre deler av kroppen er anspent, uten annen betydning :

TRUE

sammenpressede øyne

sammenpresset munn

Symbolet

for

“anspent”

Så bruker vi symbolet når en eller begge hendene holder klassifikator -form:

ADOPTERE

RØRE-I-GRØTEN

Og vi bruker symbolet ved peking og plassering:

pek- skrå-V

DU

DIN

Dessuten bruker vi symbolet når vi har en presset kontakt:

DYR

BEN-I-KROPPEN

I tillegg bruker vi symbolet for å vise at en bevegelse stopper brått:

SKUFFET

XV

Rettskrivningsregler

Til nå har vi sett på de enkelte symbolene vi bruker når vi skriver tegn. Nå skal vi se på hvordan vi setter flere symboler sammen til et tegn: hvilke deler av tegnet som er viktige å ta med når vi skriver, og hvordan vi plasserer symbolene i forhold til hverandre.

Slike regler som vi har for rettskrivning i vanlig norsk skriftspråk, har vi ikke for norsk tegnspråk ennå. De kommer når mange mennesker har brukt tegnskrift en stund. Da kan vi finne ut hva som er den beste måten å skrive norsk tegnspråk. Slik var det for norsk også, og for engelsk, og for alle andre skriftspråk.

Men noen regler finnes det.

De to viktigste er:

- 1: SKRIV SLIK AT TEGNET IKKE BLIR MISFORSTÅTT**
- 2: SKRIV SLIK AT TEGNET ER LETT Å LESE**

De andre reglene er laget for at de skal gjøre det lettere å følge disse to reglene.

Hvor mye av tegnet

skal vi skrive?

Når vi bruker tegnspråk, bruker vi et levende og flytende språk. Tegnene er ikke “ting” som står fast i luften slik at vi kan kopiere dem rett ned på papiret. Det ser vi hvis vi prøver å fotografere tegnspråk: vi må ta med forklaringer, vi må fortelle om det er begynnelsen eller slutten av tegnet vi har tatt bilde av, og kanskje må vi bruke flere bilder (se i en tegnordbok med bilder, så forstår du hva vi mener).

Hvis vi tenker oss om, og ser på oss selv eller andre som bruker tegnspråk, oppdager vi at det er noen deler av tegnet som er viktigere enn andre, som forteller hvilket tegn det er.

Tegnet har på en måte et “anker”, et sentrum, en plass i tegnrommet som bevegelsen går til eller fra. Noen ganger vil det skje **kontakt** på denne ankerplassen. **Da skal vi skrive hendene/ andre kroppsdelar slik de er når det er kontakt.**

Som oftest er det begynnelsen på tegnet, håndform og håndstilling osv. i begynnelsen, som er det viktigste, og så bevegelsene derfra. Derfor får vi en regel:

Vanligvis skriver vi håndformer, håndstillinger og plasseringer slik de er i begynnelsen av tegnet.

**Hendene og
kroppen danner
sentrum i tegnets
univers**

Men noen ganger er det slutten av tegnet som er det viktigste. Det er spesielt hvis tegnet slutter med kontakt mellom hendene, eller mellom en hånd og en annen del av kroppen. Da må vi bruke denne regelen:

REGLER:

- Ikke til å misforstå?**
- Lett å lese?**
- Kontakt?**
- Perspektiv?**

Når tegnet slutter med kontakt, skriver vi håndformer, håndstillinger og plasseringer slik de er ved slutten av tegnet.

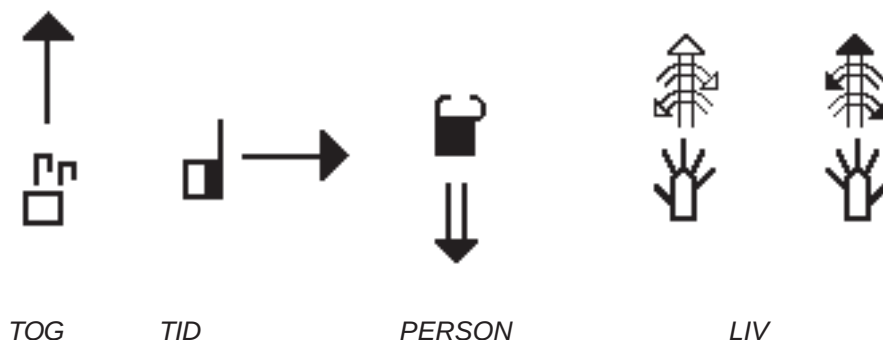
Noen ganger er ikke det nok. Noen ganger må vi skrive både begynnelsen og slutten av tegnet - og enkelte ganger midten av tegnet også.

Dessuten har en del døve som skriver tegnspråk, funnet ut at det er lettere å lese hvis vi ikke blander fagleperspektiv og vanlig perspektiv i samme tegn. Det kan vi ikke alltid klare, men vi prøver.

Husk hovedreglene, de er viktigere enn de som kommer nå:

Når vi skriver håndformer osv. slik de er i begynnelsen av tegnet, lar vi bevegelsen gå fra håndsymbolet (ganske logisk?):

Pilene **drar** hendene.

Hvordan

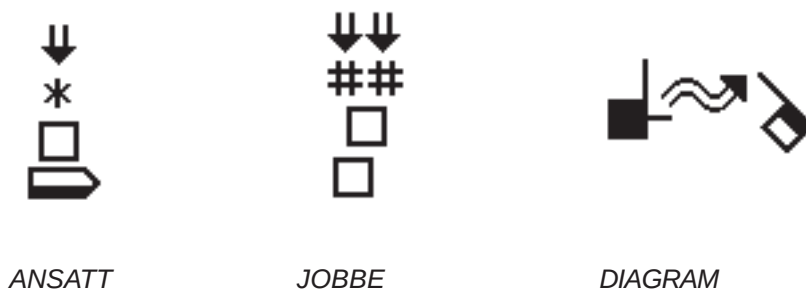
skal vi

Når vi skriver håndformer osv. slik der ved slutten av tegnet, lar vi bevegelsen gå mot håndsymbolet (fortsatt logisk).

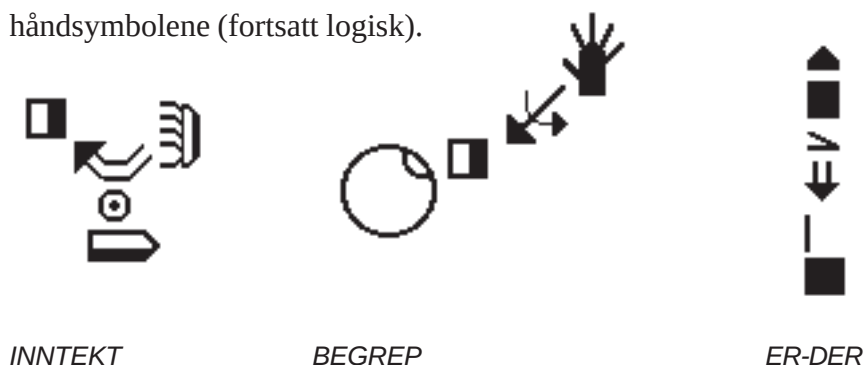
Pilene **skyver** hendene foran seg.

plassere

symbolene?

Når vi skriver både begynnelse og slutt, får vi bevegelsen mellom håndsymbolene (fortsatt logisk).

Plassering

av

kontakt-

symboler

Kontaktsymboler plasseres mest mulig “riktig” i forhold til kroppen, hendene og bevegelsen. Vi plasserer først hendene mest mulig riktig, så kontaktsymbolet, og så bevegelsen. Det kan bety at bevegelsen ikke kommer rett ut fra hånden eller rett inn mot hånden.

ELLER

FEIL

PINLIG

Når det ikke

er plass nok

Hvis begge hendene er med i bevegelsen, kan det hende at de andre symbolene kommer i veien hvis vi skriver dem mellom hendene. Da skriver vi dem over eller under, helst slik at vi følger denne regelen:

Hvis vi har skrevet hendene slik de er i begynnelsen av tegnet, skriver vi bevegelsen under hendene. Hvis vi har skrevet hendene slik de er ved slutten av tegnet, skriver vi bevegelsen over hendene. (Dette er ikke logisk, det må vi lære -)

BREKKE

BØKER

BEFRUKTNING

I en del tegn gjør hendene flere bevegelser etter hverandre. Da skriver vi slik at vi leser ut fra midten av tegnet.

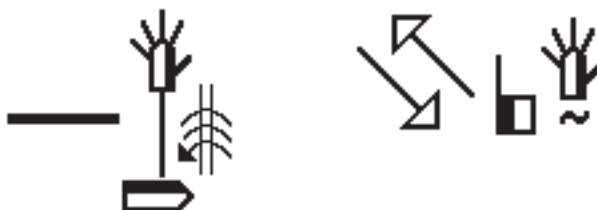
EKS: DIALOG

Her leser vi at:

- 1: venstre hånd går bakover mot kroppen, mens høyre hånd går forover
- 2: venstre hånd går forover, høyre bakover
- 3: venstre hånd går bakover, høyre forover

Hvis bare venstre hånd beveger seg, skriver vi bevegelsen fra høyre mot venstre:

Eks.:

Her har vi beskrevet en scene der det står et tre til høyre, og en person til venstre går fram og tilbake i forhold til dette treet.

Venstre hånd går først skrått fra treet fram mot venstre, deretter skrått tilbake mot treet.

Når begge hender beveger seg sammen, skriver og leser vi som høyre hånd:

IDENTITET

Begge hendene samlet først fram, så tilbake.

Husk at hvis hånden er plassert på eller nær en del av ansiktet, markerer vi den delen av ansiktet.

Hendene er

på eller

nær

hodet og

ansiktet:

HETE

Her skal fingrene berøre haken. Vi har plassert fingrene mest mulig riktig i forhold til haken, og skrevet kontaktsymbolene ved siden av. Nå er det lett å oppfatte tegnet som en helhet.

NY

Her skal fingrene berøre nesen - men de kommer i veien om vi skriver dem der. Derfor skriver vi bare kontaktsymbolet på nesen, og hånden og bevegelsen ved siden av.

Hvis hånden skal plasseres på eller nær en del av hodet som er utenfor selve ansiktet, har vi ingen slik markering på ansiktssirkelen eller i ansiktet.

Hendene

beveger seg

nær hodet

eller ansiktet

KRONE

Her er hånden plassert oppå hodet. Vi kan velge å sløyfe kontaktsymbolet når vi skriver dette tegnet, fordi selve plasseringen gjør det klart at det må være kontakt.

ALVORLIG

Her har vi plassert bevegelsen tvers over ansiktet, slik det er i virkeligheten. Håndsymbolet har vi plassert ved siden av.

Vi skal skrive ansiktsuttrykk også, må vi kanskje skrive en ekstra ansikts-sirkel (husk at skrift er symboler, vi mener ikke at en person har to hoder, eller først et ansiktsuttrykk og så en bevegelse).

SUR SMAK

Noen ganger må vi tilpasse reglene vi har lært foran, det er bare de to første (1: at tegnet ikke blir misforstått, 2: at tegnet er lett å lese) vi må følge.

Vi har prøvd å skrive *RØD* etter de avnlige reglene. Det ser ikke bra ut.

Vi kan velge en av disse måtene isteden:

Her er hånden og bevegelsen riktig plassert, og vi ser at det skal være stryke-kontakt

Dette er nok den måten som er lettest å lese. Vi har hånden riktig plassert, og bevegelsen er skrevet like under

Flere eksempler:

FLAU

ROSA

MORSOMT

Hvis hånden beveger seg bakover inn mot ansiktet, eller forover ut fra ansiktet, får vi problemer fordi papiret er flatt. Hvis vi skulle fulgt reglene over, måtte vi skrive:

Bevegelse

inn mot

eller ut fra

ansiktet

SPISE

SI

Dette ser merkelig ut, og er vanskelig å lese. Derfor skriver vi slik:

SPISE

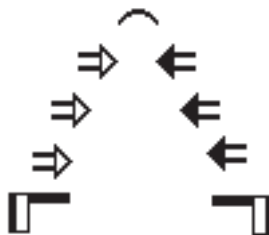

SI

En liten ting til slutt, om sidelengs bevegelse:

Vi sa på side 73 at vi kan velge fritt om vi vil skrive slik bevegelse med enkel eller med dobbel strek. Vanligvis velger vi å skrive den med enkel strek. Men hvis tegnet ellers foregår i veggplanet, bruker vi dobbel strek for bevegelsen sidelengs også. I enkelte speielle tilfeller kan valget av strektype være viktig for forståelsen av tegnet.

Her har vi valgt å skrive pilene med dobbel strek. Da forteller vi samtidig at de bevegelsene vi **ikke** skriver, bevegelsen mellom pilene, foregår i frontplane. Dermed kan vi lese at hendene flytter seg oppover mellom hver bevegelse inn mot hverandre (eller nedover, avhengig av tegnsrpåkbrukeren).

ORGANISASJON

XVI

Tegnsetting

Tegnskrift har sine egne symboler for punktum, komma osv. De vanlige symbolene vi bruker når vi skriver norsk, passer ikke inn i systemet (prøv å skrive en setning på tegnspråk, og så slutte med vanlig punktum - det forsvinner. Hvis du gjør punktumet større, ligner det symbolet for en o-hånd med håndbaken mot deg - det passer ikke).

Tegnskriftsymbolene for punktum, komma osv. er laget spesielt. De kan ikke misforståes, slik at vi tror de er bevegelser eller håndsymboler eller lignende.

Disse symbolene skal dele opp teksten når vi leser. I tegnskrift er de laget slik at de gjør akkurat det. De er streker som deler opp teksten.

PUNKTUM

KOMMA

Punktum markerer slutten på en mening, på en tanke, en “setning”.

Komma markerer en pause, at du trekker pusten før du fortsetter.

Men tegnsetting er mere enn bare punktum og komma. På tegnskrift får vi noen flere muligheter enn vi har når vi skriver norsk, til å markere hvordan meningen blir uttrykt:

Det første av disse symbolene blir vanligvis brukt på som utropstegn - men ulike skriftspråk bruker utropstegn på ulik måte, så det er ikke sikkert at vi er enige i det her i Norge.

Setnings-

dynamikk

Setningen er: rask

rolig

kraftig, anspent

Setnings-
delen er:

rask

rolig

kraftig, anspent

Så kommer symboler som ikke er opplagte:

SPØRSMÅLS-
TEGN

KOLON

SEMIKOLON
(lang pause i setningen -
du kan regulere pausen
ved å regulere avstanden
mellom strekene)

BINDESTREK

PARENTESER

ANFØRSELSTEGN

Dessuten kan vi markere at et ansiktsuttrykk påvirker flere tegn, ved å la en tynn strek gå ned fra dette ansiktssymbolet, og under de neste tegnene, til vi ikke lenger har samme uttrykk.

Dette er mer avansert enn vi går inn på her.

XVII

Skriveretning

Vi er vant til at tekst blir skrevet fra venstre mot høyre.
Det har vi også gjort i eksemplene med tekster med Tegnskrift.
Men vi vet at arabisk og hebraisk blir skrevet fra høyre mot venstre,
og at kinesisk og japansk blir skrevet ovenfra og nedover.

Så det er ikke opplagt at skriveretning fra venstre mot høyre er best.

Noen døve som bruker Tegnskrift synes at det er bedre å skrive
ovenfra og nedover.

De synes at det passer bedre for tegnspråk. Det blir lettere å bruke
lokalisering, og det blir lettere å lese slik.

De sier at:

“Hvis vi la oss ned når vi brukte tegnspråk, ville det være riktig å
skrive bortover. Men siden vi står eller sitter når vi bruker tegn, blir
det riktig å skrive nedover. Dette er døves å måte å se det på.”

Hvordan skriver vi nedover: se på neste side:

Å

Vi tenker oss at vi har siden delt inn i kollonner.

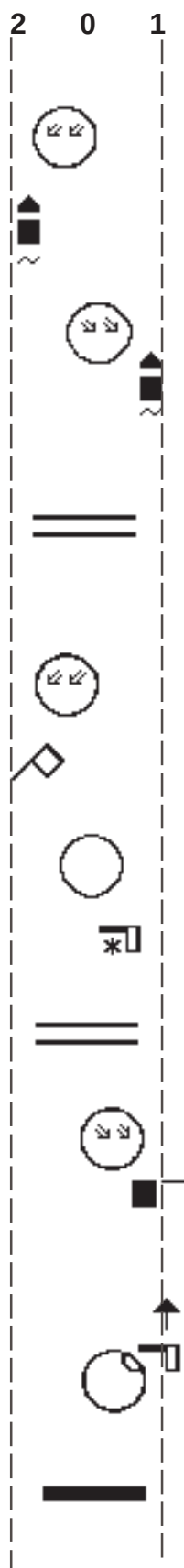
I hver kolonne har vi noen hjelpelinjer:

skrive

nedover

i

kollonner

0 er senter-linjen, 2 og 1 er for lokaliseringer til høyre og venstre.

Hvis vi bruker eksempelet vårt fra side 75, får vi en tekst som ser slik ut, hvis vi har med hjelpelinjene.

Men vi skriver ikke hjelpelinjene, og skuldersymbolene trenger vi bare noen ganger, så vi kan få en tekst som ser slik ut hvis vi har en dialog (vi har fortsatt det lille barnet til venstre, og det store til høyre):

“Hei!”

“Hei,

**hva
heter
du?”**

“Heter

**Jan
jeg
ja**
(Jo, jeg
heter Jan)

XVIII

Håndskrift

Til nå har vi skrevet Tegnskrift på maskin, men selvfølgelig kan vi skrive for hånd også. Det var det vanlige til å begynne med.

Vi kan skrive på flere måter:

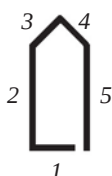
- Vi kan prøve å skrive slik at det blir så likt maskinskrift som mulig.

Det tar lang tid.

- Vi kan skrive symbolene hver for seg, men på en enklere måte
- Vi kan skrive symbolene mer sammenhengende, slik som vi vanligvis gjør med flytende håndskrift.

Nå skal vi bare se på hvordan vi kan skrive symbolene hver for seg.

Vi ønsker å skrive symbol for flat hånd, med fingrene opp og håndflaten mot oss:

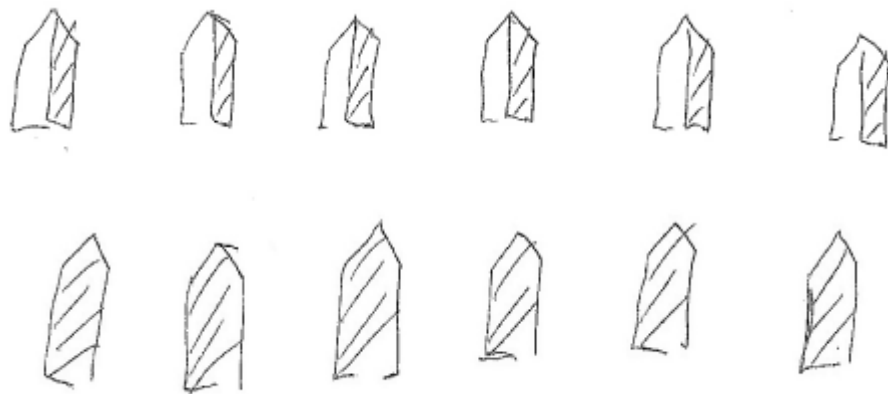

Vi starter med blyanten nede ved nr 1, skriver mot venstre, så opp nr 2, skrått nr og nr 4, og ned nr 5.

Vi må øve mange ganger før det sitter!

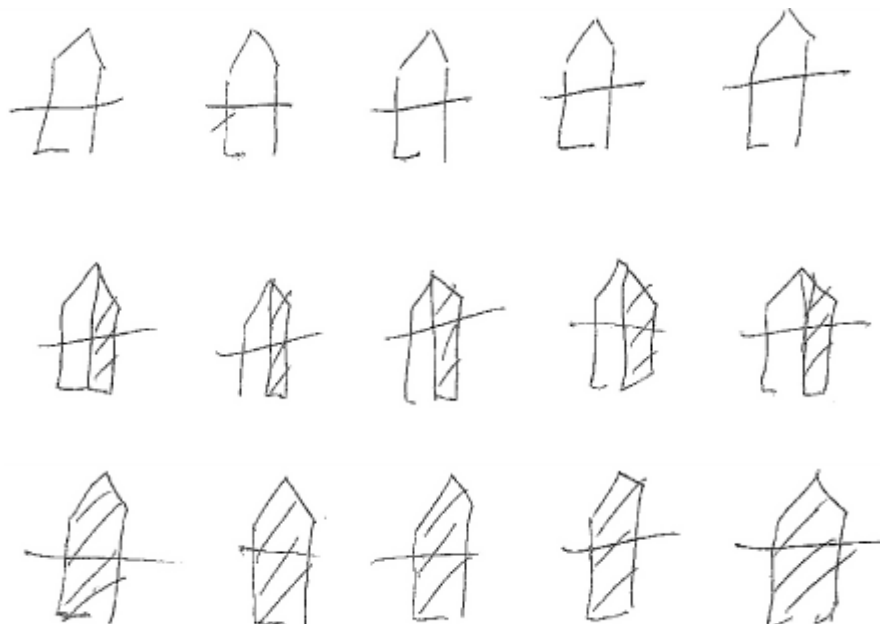
Stripene betyr “fylt” eller “mørk”.

Vi fyller altså ikke helt, bare så mye at det blir lett å lese.

Når hånden er vannrett, skriver vi ikke en liten åpning, men en strek.

Det er mye lettere og raskere.

Og slik gjør vi med alle symbolene - bare prøv!

På sidene til www.SignWriting.org kan du se hva andre har skrevet.

XIX

Noe må bestemmes etterhvert

Nå er det forskjellige grupper omkring i verden som skriver tegnspråk med Tegnskrift. Men det er ingen tegnspråk som har mange bøker som er skrevet slik. Spania, USA og Nicaragua har mest. På norsk tegnspråk har vi bare noen små forsøk, slik som i denne boken.

For at et språk skal få en fast skriftlig form, slik at vi vet hvordan det skal skrives (rettskrivningsregler, stavemåter), må mange som bruker språket til daglig skrive det og lese det.

Derfor vet vi ikke nøyaktig hvordan det er best å skrive norsk tegnspråk. Det må norske tegnspråkbrukere finne ut når de skriver språket sitt.

Hvor mye skal vi skrive? Det er ett spørsmål.

Skal vi alltid ta med hodet? Eller skuldrene? Kanskje overarmene også? - Det går godt an, og er kanskje lettere å lese til å begynne med.

HELG

skrevet med «fullskrift»,
med hode, skuldre og armer

Norsk tegnspråk har også lånt mye fra norsk talespråk, som vi kan se på munnen til den som bruker tegnspråk.

Hvor mye av dette skal vi skrive?

Det er også et spørsmål om hvor “stivt” vi skal skrive. Et eksempel er tegnet for å HA eller EIE, eller at noe TILHØRER noen: Vi bruker den flate hånden med fingrene opp, og lar håndflaten peke mot den som HAR.

Det går greit hvis jeg sier at DU HAR noe. Men hvis jeg skal si at JEG HAR noe, peker ikke fingrene opp, for det gjør vondt. Fingrene er på skrå. Men jeg *føler* likevel at jeg gjør tegnet på samme måte. Så hvordan skal vi skrive? - Det må vi finne ut etterhvert, det kan ingen bestemme.

DU-HAR

JEG-HAR 1

JEG-HAR 2

På samme måte som talespråk og tegnspråk er levende språk, er skriftspråkene også levende former av språk. De utvikler seg og blir forandret med tiden. Bare se på litt gamle bøker!

Derfor er denne boka ikke noen oppskrift på hvordan du skal skrive riktig norsk tegnspråk. Boka er en innføring i et system for å skrive, og systemet er ikke ferdig. DU kan være med og bestemme, hvis du bruker systemet og finner ut at det er noe som mangler eller bør forandres. Så blir det drøftet av flere som bruker systemet. Hvis det er noe som bare trengs til norsk tegnspråk, så kan vi få det med. Hvis det er noe som du synes bør forandres for alle, så må mange være med og drøfte det - “alle” er ganske mange, og blir stadig flere.